

De Nederlandse Dialectstudie in 1952

door J. L. PAUWELS (*)

I. Bibliographie. — In deze *Handelingen* verscheen het jaarlijkse overzicht van L. GROOTAERS (1).

In de beredeneerde bibliographie van E. LEGROS, *La philologie wallonne en 1951*, vooral in de hoofdstukken over de etymologie en de lexicologie, zijn, als steeds, een aantal kwesties behandeld die zowel de neerlandicus als de romanist interesseren (2).

Het Comité International Permanent de Linguistes publiceerde de *taalkundige bibliografie* over 1950 (3).

P. DE KEYSER en E. BLANCQUAERT schreven de geschiedenis van *Zestig jaar Ned. Taalkunde a. d. Univ. te Gent* (1890-1950). Van beide auteurs worden de voornaamste publicaties opgegeven, alsmede de volledige lijst van de doctoraats- en licentiaatsproefschriften, waaronder een aantal dialectologische werken, die onder hun leiding tot stand kwamen (4).

Het grootste gedeelte van de inhoud van het verder onder § V besproken werk van BR. QUADRI, *Aufgaben und Methoden der onomasiologischen Forschung*, is van biblio-

(*) In de eerste 26 delen van de *Handelingen v. d. Kon. Commissie v. Toponymie & Dialectologie* is het overzicht der Nederlandse Dialectologie geschreven door L. GROOTAERS. Van dit jaar af (deel XXVII) zal het in dezelfde geest voortgezet worden door J. L. PAUWELS.

grafische aard. Eerst geeft hij een overzicht van de bestaande bronnen die bij een onomasiologisch werk dienen te worden geraadpleegd : de encyclopedische handboeken, de taalatlassen, de dialect- en vakwoordenboeken, de etymologische en ideologische woordenboeken. De bedoeling is het voornaamste te citeren op het gebied van de romanistiek én de germanistiek, maar wat deze laatste betreft, blijft de schrijver, die zelf romanist is, erg in gebreke. Van wat in het Ndl. taalgebied verschenen is citeert hij alleen de *taalatlassen* van BLANCQUAERT en KLOEKE, maar men zoekt tevergeefs naar de talrijke dialectwoordenboeken waaraan vooral Zuid-Ned. zo rijk is. Ook de *etymol. woordenboeken* van FRANCK-VAN WIJK en VERCOULLIE zijn niet vermeld.

In het overzicht van de reeds verschenen onomasiologische werken is er meer evenwicht tussen het romaanse en germaanse gebied. De meeste universiteiten en wetenschappelijke centra van West-Europa hebben zelf uitvoerige lijsten bezorgd van wat door hen reeds is gepresteerd : dus informatie uit de eerste hand. Aldus lijkt me wat b.v. voor Gent en Leuven is opgegeven vrijwel volledig. Al is het werk van QUADRI dus nog voor aanvulling vatbaar, toch is het nu reeds een rijke documentatiebron voor dialectologen, (zie ook nr. 84), (5).

II. Publicaties van algemene aard. — In het *Verslag over 1951 van de Dialecten-Commissie der kon. Nederlandse Akademie van Wetenschappen* lezen we dat er in dit jaar twee kortere vragenlijsten zijn uitgezonden i. p. v. één langere en dat de volgende afleveringen van de *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland* slechts 10 i. p. v. 15 kaarten zullen bevatten. Daar bij de bewerking van het Zuidnederlands materiaal voor de dialectkaarten hoe langer hoe duidelijker blijkt, dat de hulp van een geschoold Vlaams

filoloog niet kan gemist worden, zal men voor alle nog te verschijnen kaarten beroep doen op de medewerking van Vl. deskundigen (6).

Het *Verlag over 1951 van de Volkskunde-Commissie der kon. Nederl. Akademie v. Wetenschappen* bevat het verheugend nieuws dat voor de verwezenlijking van de *Volkskunde-atlas*, die het gehele Nederl. taalgebied moet omvatten, de gewenste medewerking is verkregen vanwege gezaghebbende Vlaamse organisaties : de Vlaamse Toeristenbond, de Vereniging voor Wetenschap, de Vl. sectie van de nationale Commissie voor Folklore. Het Verbond voor Heemkunde zal de vragenlijsten ter invulling rondzenden aan zijn leden (7).

P. J. MEERTENS beschrijft bondig het ontstaan en de werkzaamheden van het Dialectenbureau te Amsterdam (8).

In een kort overzicht toont J. LEENEN aan hoe bedrijvig Zuid-Nederland in het laatste kwarteeuw geweest is op het gebied van de *Nederlandse Dialectstudie* (9).

Ter voorbereiding van het *Zeeuws Woordenboek* zijn in 1952 weer vier vragenlijsten rondgestuurd (nrs. 88 tot 91) met het einde van de letter P en het begin van de R. Blijkens de mededelingen van Mej. Dr. H. C. M. GHIJSEN worden telkens circa 50 ingevulde lijsten ontvangen, welk getal tot 60 moet worden opgevoerd (10).

Vermelding verdient ook het verschijnen van de eerste *Vragenlijst* met aanwijzingen voor de medewerkers, uitgestuurd door de bij kon. besluit van 24 Augustus 1950 opgerichte *Commissie voor Afrikaanse Linguïstiek*. In een aanhangsel geeft deze lijst ook het „*Africa-alfabet*” (11).

F. W. BRADLEY toont aan hoe men, met een beetje handigheid, de pers kan laten meewerken bij de inzameling van *dialectmateriaal*. Dat werd hier al vaak geprobeerd, maar blijkbaar met minder succes dan in Amerika (12).

P. J. MEERTENS meent dat men, bij het kiezen van de zegslieden voor dialectenquêtes, beter op mannen beroep doet dan op vrouwen (13).

De *Introduction to a Survey of Scottish Dialects* van de Edinburghse hoogleraar ANGUS MC INTOSH is eigenlijk een compendium van de dialectologie. In een honderdtal bladz. schetst hij haar doel, haar mogelijkheden en haar plaats in de taalkunde; de methodes (comparatieve en descriptieve) en de moeilijkheden bij het dialectologisch onderzoek. Na theoretische uiteenzettingen volgen voorbeelden en praktische raadgevingen, waaruit blijkt dat de problemen in Schotland dezelfde zijn als elders (14).

Het moderne dialectonderzoek stelt zich niet meer tevreden met een *synchronische*, het wenst ook een *diachronische studie van de in een bepaalde plaats gesproken taal*. De moeilijkheden van deze opgave worden in het licht gesteld door E. E. MÜLLER, die uit Bazelse rechterlijke akten uit de late middeleeuwen en het begin van de moderne tijd de precieze toestand en ontwikkeling van het Bazels dialect in die tijd probeerde af te lezen. Zeer belangrijk op het gebied van de methodiek bij het interpreteren van oude teksten (15).

L. C. MICHELS klaagt er over dat het Brabant van noorden de staatsgrens op het gebied van de historische taalkunde haast nog onontgonnen terrein is. Hij doet een bescheiden, maar verdienstelijke poging om aan de hand van een beperkt aantal gegevens van orthografische, fonetische, morfologische, syntactische en lexicologische aard het *Middelnoordbrabants*, d. w. z. het Noordbrabants (Den Bosch) uit de (late) middeleeuwen te karakteriseren (16).

J. BROEKHUYSEN geeft voorbeelden van de onbeholpenheid van sommige *dialectbeschrijvers uit vroegere tijden* (16bis).

Een belangrijk probleem van cartografische aard wordt

aangesneden door G. G. KLOEKE : hij acht het wenselijk dat alle landen voor hun taalkaarten de Mercatorprojectie zouden gebruiken, zodat al deze kaarten eventueel aan elkaar kunnen gepast worden (17).

FR. VAN COETSEM stelt te Geraardsbergen een verschijnsel vast dat ook in andere steden van Zuid-Ned. (en elders?) blijkt voor te komen : naast het gewone stadsdialect hoort men er een meer vulgaire variant, hoofdzakelijk uit de mond van de vrouwen en kinderen van lagere sociale rang. Het verschil bestaat o. a. in het anders kleuren of diftongeren van lange vocalen (18).

Het proefschrift van M. N. BAARSLAG, *Étude comparative de quelques besoins linguistiques du français et du néerlandais*, bevat 900 woorden en uitdrukkingen die moeten duidelijk maken dat de taalontwikkeling beheerst wordt door de wetten der noodwendigheid (besoins), zoals de functionele linguïstiek ons leert. Het is een soort van nederl. bewerking van het grootste deel van H. FREI's boek, *La Grammaire des Fautes*. De aangehaalde voorbeelden komen gedeeltelijk uit het grensgebied van het ANB en de gewesttalen. Het is duidelijk dat een systematisch exciperen van de dialectbronnen nog heel wat materiaal kan bijbrengen voor een werk van die aard (19).

Het verdwijnen van „oude” woorden en het opkomen van „nieuwe” kan allerlei oorzaken hebben : zo kan b.v. door expansie het ene woord het andere „verjagen” en kan door homoniemenvrees een woord vervangen worden door een ander. J. DAAN vindt dat A. WEIJNEN te veel kwaad heeft gezegd van de *expansiologie* (extern-linguïstische factor) en dat de *homonymofobie*, door laatstgenoemde als intern-linguïstische oorzaak van taalverandering hoog geroemd, ook lang niet alles oplost (20).

A. WEIJNEN preciseert zijn opvattingen in een artikel *Homoniemenvrees* (21).

M. KONRADT-HICKING en J. DUPONT, die destijds elk een nieuwe interpretatie van de naam *Uilenspiegel* hadden voorgesteld (*Leuv. Bijdr.* 40, 65 v.v. en *Hand. Top. Dial.* 24, 69 v.v.), respect. *Krugspiegel* (berustend op de homonymie *ûl*, Eule $\longleftrightarrow$ *ûl*, Topf) en *Wilenspiegel* (*wîle* = grap), krijgen nog eens de gelegenheid de methodes uiteen te zetten die tot hun verschillend resultaat hebben geleid (22) (23).

A. BACH verdedigt zich tegen J. LEENEN die had geprotesteerd (zie nr. 17 van het overzicht van 1952) tegen de manier waarop hij in zijn *Geschichte der deutschen Sprache* het Nederl. als *Nebensprache* van het Duits had behandeld. Laatstgenoemde handhaaft echter zijn mening (24).

Ten gerieve van de studenten, historici, taalkundigen en andere belangstellenden die het Nederl. niet voldoende beheersen, geeft A. VAN LOEY een frans boekje uit : *Introduction à l'Étude du Moyen-Néerlandais*, dat als ondertitel zou kunnen dragen : Middel Nederl. in a nutshell! Zo beknopt mogelijk heeft hij het essentiële uit de klank- en vormleer en syntaxis bij elkaar gebracht (blz. 21-58), met behulp waarvan de oningewijde studax onze oudste teksten in de oorspronkelijke taal kan lezen. Hiervan volgen dan eerst een keus uit de litteraire (blz. 61-86), daarna uit de kanselarijteksten : 3 Brabantse, 4 Vlaamse, 1 Hollandse (blz. 89-100). In een glossarium worden al de woorden vertaald die in de teksten voorkomen (blz. 103-123) (25).

Met het inzicht „taalkundige hulp te verschaffen bij het verstaan van 17^e-eeuwse teksten” schreef A. WEIJNEN een uitvoerige synchronische studie van $\pm$ 100 blz. over de *XVIIe-eeuwse taal*, die de inleiding vormt tot een bloemlezing van een 40-tal stukken van zeer uiteenlopende aard. Van een aantal verschijnselen uit onze dialecten vindt men hier oude voorbeelden (26).

E. BLANCQUAERT bespreekt de taalkundige verschijn-

selen die gemeenschappelijk zijn aan het Frans en het Nederlands en de manier waarop deze talen elkaar sedert zovele eeuwen hebben kunnen beïnvloeden (27).

Aan de hand van enkele voorbeelden bewijst A. WEIJNEN dat men meer aandacht zou moeten besteden aan het probleem van de verhouding tussen *vaktaal en dialect* (28).

T. A. ROMPELMAN wijdt een korte, zeer waarderende studie aan *Lambert ten Kate als germanist* (29).

P. BRACHIN noemt het ontstaan van *het Afrikaans* een uniek geval : het is de enige Germ. taal die alleen buiten Europa gesproken wordt. In een vlot artikel zet hij uiteen hoe het Afrikaans een afzonderlijke taal is geworden (voornaamste verschillen met het Nederl.) en hoe het zich tegenover het Engels heeft kunnen handhaven. Hierbij steunt hij vooral op de uitkomsten van KLOEKE's werk *Herkomst en Groei van het Afrikaans* (30).

Het nieuwe Afrikaanse tijdschrift *Hertzog-Annale* is bijna integraal gewijd aan de *Afrikaanse taalbeweging*. In de eerste jaargang vinden we een uitvoerige bespreking van de onderwijswet van J. B. M. HERTZOG, de tekst van 10 van zijn toespraken over de taal en een aantal artikels over taalstrijd en taalbeweging van P. J. NIENABER, W. POSTMA en J. CHR. COETZEE (31).

G. KLOEKE, in *Beschaafdentaal*, vestigt de aandacht op de „gedistingeerde” taal, die voor de uitspraak van het ndl. eigen normen bezit. Ten onrechte noemt men ze wel eens „geaffecteerd” of ook „Haags”. Het is een in een eng milieu organisch gegroeide taal, waarvan hij de wortelen in het regenten-Hollands wil zoeken. Deze gedistingeerde taal + het gewone AB, die naast elkaar bestaan zonder elkaar te beïnvloeden, worden gehanteerd door de kleine minderheid van 3 %, tegenover de 97 % Nederlanders die A(lgemeen) O(nbeschaafd) spreken ! (32).

Zeer lezenswaard is het opstel van J. VAN BRABANT OVER

de *Verhouding Zuidnederlands-ABN*. De auteur is een overtuigd partijganger van en propagandist voor het ABN in Vlaanderen, maar dat betekent niet dat voor hem alle zgn. zuidneerlandismen a priori uit den boze zijn. Er zijn zuidneerlandismen van zoveel verschillende soorten en sommige ervan kunnen of mogen we niet uit onze taal weren. Zijn praktisch besluit is : Noch een aanbedding van het eigen idioom, noch een onbezonnen imitatie van het Noordnederlands zullen het Algemeen Beschaafd ten goede komen. Ik meen dat het ideaal van deze schrijver zeer dicht benadert wat KLOEKE „verzorgde taal” heeft genoemd (zie overzicht van 1952, nr. 20) (33).

Er wordt in Vlaams-België vrij veel geschreven over ABN, vaak echter zonder de gewenste objectiviteit of bevoegdheid. Toch is het interessant de algemene toon te beluisteren die uit deze geschriften opklinkt. Meestal hoort men iets als „we zijn wel partijgangers van een beschaafde taal, maar niet van die welke *men* ons wil opdringen”. Wat nu precies wél gewenst wordt, vindt men nooit in concreto uitgedrukt. Een van de beste stukjes in dat verband is *Purisme en Linguïstiek* van de classicus A. GERLO, die zelfs vergelijkingen maakt met het literair latijn (dode, artificiële taal) en de lat. spreektaal > vulgair latijn (34).

Hierbij sluit aan een artikel van R. DEROLEZ met de suggestieve titel *Op zoek naar een A.B.* De schrijver meent dat we door een uitgebreide schriftelijke enquête, in de aard van die welke ondernomen werd door de Amerikaan C. C. FRIES, een veel objectiever kijk op het werkelijke ABN zouden krijgen dan we nu hebben (35).

Naar aanleiding van de herrie gewekt rond een taal-incident op het kantongerecht te Heerenveen (Friesland) op 17 October 1951 geeft P. J. MEERTENS een objectieve uiteenzetting over de *Friese taalbeweging*, waarvan het besluit luidt : Het Friese probleem zal nooit in die mate

een gevaar worden voor de eenheid van het Ned. volk als het Vlaamse vraagstuk dat voor België is geweest. Toch zal wie de Friezen kent, zich niet de gevaren kunnen ontveinzen van de centralistische Holl. politiek die in Den Haag aan de ministeries wordt bedreven met een hardnekkigheid, een betere zaak waardig (36).

III. Klank- en Vormleer. — In zijn rede bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar aan de rijksuniversiteit te Leiden (21 Maart 1952), *Uit het spel der Klanken*, geeft K. FOKKEMA een verklaring van de Friese runeninscriptie op een in 1895 gevonden zwaardje, daterend van ± 500 , die hij leest als *edae/bodae* = vuurbode. Hij wijst op de verschillende ontwikkeling van germ. *ai* en *au* in het oudeng. en het fries, op de splitsing in het fries van wgerm. $g > \gamma$, die *j* wordt vóór palat. en occl. *g* vóór vel. voc. ; hij laat de differentiatie $j \leftrightarrow \gamma$ reeds ± 800 gebeuren. Een interessant geval van moullering is de ontwikkeling van anlautende friese $k > k\ddot{i} > t\ddot{i}$ vóór primaire palatale voc., die hij ± 400 laat beginnen, daar de *k* vóór secundaire, d. i. door umlaut ontstane palatale voc. niet aangetast wordt.

De *h* vóór klinkers is in het fries niet altijd zo vast geweest als men denkt, wat uit oorkonden blijkt ; ook in het nieuwfries constateert men hier en daar wel eens aarzeling. In de zuidned. dialecten schijnt de weglating van *h* nog vorderingen te maken, maar in het noorden herstelt het AB de *h* waar ze was verdwenen. Ook in het moderne fries is er, na een periode van verzwakking, een streven naar krachtiger articulatie waar te nemen. Hetzelfde geldt met betrekking tot de *w* (labiodentaal in het fries ; na sommige conson. dikwijls nog bilabiaal). De „versterkingsgolf”, waarbij ook nog andere cons. betrokken zijn, plaatst FOKKEMA na 1200 (37).

Op 10 Oct. 1952 heeft W. J. H. CARON het ambt van hoogleraar aanvaard aan de vrije Universiteit te Amsterdam. In zijn inaugurale rede *De Reductievocaal in het Verleden*, doet hij een poging om te achterhalen hoe de zgn. toonloze klinker, — een onjuiste term, zegt CARON— enkele eeuwen geleden gerealiseerd werd. LAMBERT TEN KATE (1723) hoorde hem in de lidw. *de, der* als een „zachte” *e*, zoals in *week*. Precies op dezelfde wijze beschrijft PETRUS MONTANUS (1635) de *e*'s van *de* en *wandelen*. Ook uitspraken van SEXAGIUS (1576) en CHRISTIAEN VAN HEULE (1633) wijzen in dezelfde richting. Wanneer begon het ontkleuringsproces der reductievocaal? In de 17^e eeuw zijn er nog geen aanwijzingen, maar een tekst uit de 18^e eeuw (1766) wijst er duidelijk op en BILDERDIJK fulmineert tegen het accentueren van de toonloze klinker (38).

Zeer interessant in dit opzicht is de tekst van twee brieven, *geschreven te Bergen op Zoom* in de tweede helft der 18^e eeuw en verleden jaar door A. WEIJNEN gepubliceerd in *Taal en Tongval* (III, 81-85). In een tweede stukje hieraan gewijd, toont deze ons aan dat de schrijfster, een eenvoudige volkswrouw, geprobeerd heeft *geen* dialect te schrijven : in zeven woorden waarin nu *e* wordt gesproken gebruikt zij dubbele *ee*. Dus zal de deftige uitspraak in haar tijd nog wel *ē* geweest zijn ! Een tikje komisch is verder de hypercorrecte *h* die zij *a* spelt (39).

Toevallig kregen we in één jaar twee uitvoerige studies over één vocaal in een bepaald dialect.

H. VANGASSEN gaat de lotgevallen na van de *mnl. i* in *het dialect van Mechelen* van in de tweede helft der 13e eeuw tot op onze dagen. Na ampele bespreking van rijkelijk uitgestald en precies gedateerd materiaal komt hij tot het besluit dat reeds omstreeks 1300 de ongeronde palatale klinkers te Mechelen de volgende evolutie vertoonden : *ê* > *iə* of *ir* ; *ie* > *e* ; en *î* > *ɛ* : of *ɛi*. Hij is er vrij zeker

van dat de *i* eerst een lange *e*-klank was alvorens te diftongeren. Hij stelt zich echter het wegsterven van het oude voor als een langzaam proces : „het blijkt dat de diftongering (in casu van *ɛ*: < *i*) vooral doordrong in de 14^e en 15^e eeuw”. De oude spelling houdt nog stand tot in de 16^e eeuw. De evolutie van *i* naar de *a*: van het nieuwmechels duurde ongeveer vier eeuwen (40).

G. WINNEN van zijn kant behandelt de ontwikkeling van ogm. *ai* vóór umlautsfactor in het Tiens dialect. Het gezegde indachtig „dat hetgeen gebeurd is in de tijd, thans nog wordt gereflecteerd in de ruimte, bezocht hij 50 plaatsen uit de omgeving van Tienen met 18 zinnestelsels die elk een woord met ogm. *ai* bevatten. Uit het aldus ingezamelde materiaal kon hij verschillende stadia aflezen van het evolutieschema der ogm. *ai* in het Tiens. Daarna probeert hij de verschillende evolutiestadia te dateren aan de hand van de grafieën van vijf toponiemen met ogm. *ai* waarvan oud materiaal voorhanden is. Het onderzochte gebied vervalt in twee delen : het eerste heeft de ontwikkeling *ai* (+ *i/j*) > *ɛi* > *æi* > *æ*: > *a*: > *a*: ; het tweede *ai* > *ɛi* > *ɛ*: > *ɛ.a* > *ɛ.ə* > *e.ə*. De scheidinglijn volgt ongeveer de Kleine Gete, de vroegere politieke grens tussen het hertogdom Brabant en het graafschap Loon (*) (41).

Oos(hout), dwarshout waar de strengen v. een trekpaard met lussen of stroppen aan vastgemaakt worden (Z.-Holl., Utrecht, Veluwe), is door STAPELKAMP geïdentificeerd met nld. hgd. *öse*, dat door de etymol. woordenb. uit germ. **aus-* wordt afgeleid, en met fries *oes*, *uis*. K. HEEROMA toont aan dat deze friese voc. moeilijk uit germ. *au* zijn af te leiden en beschouwt de grondvorm **ōs-* die alle moei-

(*) Zie over het belang van de Gete-lijn als scheidinglijn tussen het Brabants en het Limburgs mijn studie over *De Taal in het Hageland*, in *Steden en Landschappen VIII* (Antwerpen, 1935), blz. 31 v.v.

lijkheden oplost, als een ingweonisme. Hij zoekt verbinding met oudijsl. *æs* < *ansi en lat. *ansa* met parallelle betekenissen (42).

A. WEIJNEN haalt ter staving van HEEROMA's theorie het Noordbrab. *asklippel* en var. voor het bedoelde dwarshout aan, waarin de gepostuleerde nasaal nog aanwezig is (43).

Van M. HOEBEKE's studie over de *palatalisatie van Germ. a > e vóór r + gutt. en lab. in de Zuidned. dialecten* verscheen het vervolg en slot (zie overzicht 1951, nr. 29). Uit een uitgebreid synchronisch en diachronisch onderzoek trekt hij het besluit dat de ontwikkeling *a > e* in deze positie een autochtoon verschijnsel is in West-Vlaanderen. In de vroege middeleeuwen werd *a + r + cons.* gerekent: 1. tot *æ*: in westelijk Vlaanderen, zoals *e + r + cons.* (later samen verkort); 2. tot *a*: in Oost-Vl. Reeds vroeg werd het Oostvl. gebied door westelijke vormen beïnvloed, later ook van het oosten uit door vormen met Brabantse *æ* (44).

A. VAN LOEY bespreekt de talrijke vocalische varianten van *mnl. sullen* (45).

F. DE TOLLENAERE is van mening dat het *mnl. waie* geen „corruptie” van *waai* is (L. ELAUT in *Lew. Bijdr.* 42, 109), maar een oorspronkelijke *ǝn*-stam, waaraan later het *árius*-suffix werd toegevoegd (46).

De naam van de stad *Geraardsbergen* wordt door de bewoners uitgesproken als *Giesbaarge*. Dit is, leert ons FR. VAN COETSEM, een zelfstandige ontwikkeling van het oorspronkelijk *géraldesbërga, helemaal in overeenstemming met de lokale klankwetten (47).

Onder de enigzins misleidende titel *Het „Hollands” als bouwer aan onze dialecten*, geeft J. NAARDING voor de noord-oostelijke provinciën een aantal voorbeelden van woorden die in bepaalde omstandigheden om affectieve redenen niet

met de dialectische, maar met de Hollandse klank, die van het AB, worden gesproken (48).

In een korte studie snijdt L. GROOTAERS een probleem aan dat kan blijken verband te houden met de Idgerm. intonatie. In *West-Vlaanderen* kan de velare oclusief één foneem uitmaken met de *stembandocclusief*. Is dit ook niet het geval in Rijnland, Luxemburg, Jütland? Waarschijnlijk is de „ingevoegde” *k* (in *ukt* < *ald*, oud) in West-Vl. ontwikkeld uit een oudere stembandocclusie. De oorzaak van de „breking” der lange vocaal moet in een bepaalde intonatie liggen, wat het geval is in Rijnland, in Denemarken (de stöd), in het Litauis en het Lettisch. Heeft hetzelfde zich voorgedaan in West-Vl. en heeft dit gebied dan een gelijkaardig accentensysteem gekend als de zoëven genoemde landstreken? In 't voorbijgaan wijst de schrijver er op dat de ongewone westvl. verkorting der lange voc. *i*, *y*, *ū* door een vroegere, nu bijna overal verdwenen breking, met ontwikkeling van *k*, kan verklaard worden (49).

J. LEENEN geeft een volledig overzicht van wat tot dusver van Nederlands-Belgische zijde is gepubliceerd over het eigenaardig *Rijnlands-Limburgs accent* en van de pogingen om het gebied, waarin dit accent voorkomt, af te bakenen. Hij onderstreept nog eens de grammatische functie van de verschillende accenttypen in het Rijnlands-Limburgs (50).

A. WEIJNEN trof in de *Meierij* (N.-Brab.) een aantal gevallen aan van ongewone *vocaalverkorting* voor enkele consonant, die hij moeilijk kan verklaren. Hij houdt rekening met de mogelijkheid dat de korte vocalen uit stijgende diftongen ontstaan zijn, maar zoekt de eigenlijke oorzaak van de verkorting liefst in het accent, nl. de verscherping zoals ze in het Rijnlands voorkomt (51).

A. VAN LOEY zou klaarheid willen in het probleem van de *d-syncope* : is de *j* die nu soms wordt aangetroffen in

de plaats van de *d*, uit deze *d* ontwikkeld of een hiaatvuller? Hij meent dat de oplossing misschien kan gevonden worden door de studie van de woorden met *d-syncope in de Zuidned. dialecten*. Uit het aangehaalde materiaal blijkt ten overvloede hoe moeilijk het probleem is, daar vormen met en zonder *j* schijnbaar elkaar tegenspreken en het vocalisme van sommige moderne *j*-loze vormen slechts door een vroeger aanwezige *j* kan worden verklaard (52).

F. DE TOLLENAERE neemt het op tegen een *klankontwikkeling* *nd > nj* in het Ned. (*), voor het eerst door A. BEETS in 1895 gepostuleerd, bestreden door HEINSIUS (1944) en in 1946 weer met nieuwe voorb. gestaafd door K. HEEROMA (53).

Deze komt nog eens op het probleem terug, niet zozeer om de mogelijkheid van de overgang *nd > nj* opnieuw te verdedigen, maar om met voorb. aan te tonen, dat een gelijkaardige ontwikkeling *ng > nj* ook ten onrechte door HEINSIUS werd verworpen (54).

Fr. VAN COETSEM behandelt nog eens (zie nr. 40 van het overzicht van 1951) op uitvoerige wijze de gelijkenis en de verschilpunten tussen de ontwikkeling van anlautend Oudfries *hw > w* en Nieuwfries *hoanne > woanne* (55). Hij maakt het waarschijnlijk dat fries *droech*, droog, hetzelfde woord is als 17^e-eeuws holl. *druig* (oorspr. ook droog?), dat beide dus een *ú* bevatten die over een ruim gebied van het noordwestelijk wgerm. wordt aangetroffen (56).

In *Notities* bespreekt CHR. STAPELKAMP de uitdr. in 't gemoet komen en geeft voorb. van *epenthetische t* (57).

A. VAN LOEY stelt vast dat *mnl. zwakke vormen bij sterke werkw. van de 3^e klas* (binden) in (West-)Vlaanderen en Holland talrijk zijn, zeer zeldzaam in Brabant (58).

(*) Hij bedoelt „in Noord-Ned.“, want hij citeert zelf de plaats waar L. GROOTAERS verklaart dat die klankovergang in Z.-N. zeer gewoon is.

De *oostnederl. participia op -e van enige eenlettergrepige infin.* : *edaone* (gedaan), *egaone* (gegaan), *eziene* (gezien) enz., waren door VAN HAERINGEN verklaard als het resultaat van een streven naar normalisering van de ritmische structuur van het woord (aanpassing aan de normale sterke participia). J. NAARDING verklaart ze eveneens als een product van de drang naar normalisering, maar dan als een overnemen door het participium van de -e van het gerundium of verbogen infin., misschien met steun van het verbogen substantivisch en adj. gebruikte deelwoord (59).

B. DE BOER toont aan dat in de zgn. *vervoegde vormen van voeg- en voornaamwoorden* in de dialecten van Hinde-loopen en Bolswart geen spraak is van vervoeging. De toevallige gelijkenis met een werkwoordsuitgang is veroorzaakt door tussenvoeging van het woordje *as* (60).

Van de *Buigingsverschijnselen in het Nederlands* door P. GERLACH ROYEN verscheen het eerste stuk van deel III (61).

Boven een artikel, door C. B. VAN HAERINGEN gewijd aan een bepaalde groep van verkleinwoorden, prijkt de titel *Concentratie door diminuering*, omdat hij niet alleen inkortingen op 't oog heeft zoals *grootje* < grootmoedertje, maar ook gevallen als *weetje*, *bankje*, *blondje* e. a. waarin ook semantische verdichting aanwezig is (62).

Met de hulp van R. BRUCH heeft J. P. PAULIDES onderzocht welke verschijnselen uit de klankleer het Luxemburgs en het Nederlands gemeenschappelijk hebben : hij ontdekte er meer dan hij verwacht had en geeft hiervan een historische verklaring. 1. Het Lux. hangt via het Rijnland samen met de Zuidned. dialecten : heel dat gebied heeft eeuwen lang binnen de Keulse invloedssfeer gelegen. 2. Als randgebied heeft Lux., evenals Ned., oudere taaltoestanden bewaard. 3. Een deel van de overeenkomsten berust op Frankische verwantschap. 4. Ten slotte zijn er gemeen-

schappelijke *ingweonismen*. Reeds vroeger was door de Lux. dialectologe H. PALGEN de mening uitgesproken „dat het Nederfrankisch in Lux. veel meer sporen heeft nagelaten dan men vermoedt” en „dat het nog onder de invloed staat van taalbewegingen uit het noorden, vooral het noordwesten” (!?) (63).

M. S. KIRCH promoveerde aan de universiteit van Pennsylvania met een dissertatie *Der Einfluß des Niederdeutschen auf die Hochdeutschen Schriftsprache*, waarin hij hoofdzakelijk de *klank- en vormleer* bestudeert ; de woordenschat heeft reeds het voorwerp van verscheidene studies uitgemaakt. Over het terloops aangeraakte probleem van de *Ingweonen* brengt hij geen nieuws : hij neemt eenvoudig de veelomstreden mening van FRINGS over. De waarde van dit werkje bestaat hoofdzakelijk in de overzichtelijke en synthetische behandeling van het feitenmateriaal, waarbij ook het Ned. taalgebied, vooral de Limburgse en Saksische grensgebieden, betrokken zijn. Enkele vergisningen zoals : „Veldekes Heimat ist bekanntlich Maestricht, das sich in der heutigen belgischen Provinz Limburg befindet” (blz. 31) zullen we de auteur maar niet te zwaar aanrekenen : van Amerika uit gezien heeft men wel een sterk vergrootglas nodig om klaar te zien in het dichte net van grenslijnen in West-Europa (64).

Spraakkunsten blijven hier meestal onbesproken. Een uitzondering willen we maken voor de *Hollandsk Grammatik* van A. HOLCH JUSTESEN, omdat ze voortdurend wijst op de verschillen tussen Ned. en Deens. Het is door vergelijking met andere, vooral verwante talen dat de karakteristieken van het Ned. in het licht komen te staan. De inleiding tot deze spraakkunst vormt een zeer uitvoerige *lydlære* (klankleer) door E. FISCHER-JÖRGENSEN. Als buitenlandse heeft de schrijfster zeer objectief de Nederl. klanken geregistreerd (b.v. wat de lengte der vocalen

betreft); herhaaldelijk wijst ze op nuances en verschillen. Men zal haar zelden op vergissingen betrappen (als :„ de oude spelling blijft gehandhaafd in *Nederl. en Belgische plaatsnamen*)” of op minder juiste formuleringen, als : „de *i* in vreemde woorden klinkt als gesloten *i*”, wat niet (meer) waar is voor de meeste *i*'s in gesloten lettergreep (65).

IV. Syntaxis. — Er is reeds herhaaldelijk geklaagd over de geringe belangstelling die *de studie van de Ned. syntaxis* bij onze „taalbeoefenaars” opwekt. Het is echter nog nooit zo erg opgevallen als in het hieronder volgend overzicht, dat onze syntaxis hoofdzakelijk wordt bestudeerd door niet-Nederlanders.

Het werk van L. HERMODSSON, *Reflexive und Intransitive Verba im älteren Westgermanischen*, is voor de neerlandicus zeer belangrijk. Naar de auteur zelf verklaart verschafte het *Mnl. Wdb.* hem voor het middelned. een rijker materiaal dan hij voor gelijk welke andere taal kon verzamelen. Hiermee heeft hij dan ook een uitvoerige behandeling kunnen opbouwen van de reflexieve verba (850 voorb. in het *Mnl. Wdb.*) en pronomina in het mnl. Hij stelt vast dat een groot aantal w.w. toen reeds een dubbele functie konden hebben, b.v. *donkeren* (1. donker maken, 2. donker worden) en zoekt hiervoor een verklaring. Voor ons is vooral belangwekkend zijn *Exkurs* over *Das Eindringen des refl. Pronomens sich ins Niederländische* (blz. 263-291). Wij weten nog altijd niet precies wanneer en langs welke wegen het hgd. *sich* in ons ABN is binnengedrongen, noch hoe dit syntactisch gebeuren zich heeft afgespeeld. De auteur komt aan de hand van een uitgebreid onderzoek van oude en nieuwe bronnen tot het besluit dat het reeds in het mnl. in Limburg vooruitdringende *sich* door de Brabantse expansie werd gestuit, maar dat het via Utrecht, waar het in de 15^e eeuw succes kent, in westelijke richting kon veld win-

nen, vooral dank zij de geestelijke literatuur, die reeds van in de 14^e-15^e eeuw *zich* naast *hem* gebruikt. De kanselarijtaal der Staten-generaal heeft echter lange tijd konsekwent *zich* geweerd, zelfs nog in 1601 (66).

Het stemt ons tot vreugde dat enkele Denen grote belangstelling aan de dag leggen voor het Nederlands. G. BECH wijdt een bijna exhaustieve studie aan de verschillende functies van het nederl. woordje *er*, dat hij m.i. ten onrechte Adverbialpronomen noemt; bij ons heet het in de meeste gevallen voornaamwoordelijk bijwoord en soms zou ik het bijwoord tout court willen noemen. Het is een nauwgezette, rijk gedocumenteerde studie, gesteld in de ons van ouds bekende spraakkunstige terminologie. En toch had ik graag een meer structurele visie gezien op sommige verschijnselen, die de schrijver voor verkeerde interpretatie had kunnen behoeden. Met één enkel voorb. zal ik mijn bedoeling verduidelijken. Op blz. 13 stelt hij de volgende verhouding vast tussen de „lokale adverbialpronomina” *er/hier/daar*: *er* duidt de bepaalde plaats aan, *hier* de bepaalde nabije plaats, *daar* de bepaalde afgelegen plaats. Deze voorstelling is m. i. fout: we hebben hier te doen met de termen van een oppositie: *dichtbij* $\longleftrightarrow$ *niet dichtbij*. De voorstelling als „zich in de nabijheid van de spreker bevindend”, of tenminste als zodanig gedacht, wordt uitgedrukt door *hier*. Deze voorstelling is altijd opzettelijk en duldt dus geen toonloze vorm. De tweede term van de oppositie duidt niet noodzakelijk iets aan dat *verwijderd* of zelfs *meer verwijderd* is. Hij kan volkomen neutraal zijn en duidt als opposieteterm alleen het ontbreken aan van het karakteristieke element van de eerste term. De tweede term kan uiteraard in tweeërlei vorm verschijnen: de vorm met klemtoon is *daar*, de onbetoonde vorm *er*. Eigenlijk is dit een zeer geschematiseerde voorstelling, want de situatie is nog ingewikkelder: we zouden kunnen spreken van een

driepolige oppositie of van een bijkomende secundaire oppositie, enz.

Op blz. 7 begaat de auteur ongeveer dezelfde fout als op blz. 13. Ik heb wel eens de indruk dat hij de geciteerde voorb. niet precies begrijpt. Op blz. 10 geeft hij 4 voorb. waarin er een hele nexus vervangt : 1^e voorb. : „*Hij werkt elke avond tot laat in de nacht, om dit nieuwe vak er bij te leren (er bij = bij het werk).*” Ik begrijp „er bij” anders, nl. „*bij wat hij reeds kent*”. — 3e voorb. : „*U kunt er op aan. Ik zal nooit meer misbruik van uw vertrouwen maken.*” Twijfelachtig voorb. : *er op aan kunnen* is een verstaendé verbale uitdrukking geworden = mogen geloven. — 4e voorb. : „*Je bent een gelukskind. Maar veel plezier zul je er toch niet van beleven.*” Zoals het er staat zou dit voorb. moeten illustreren dat „er van” het eerste zinnetje vervangt, wat niet het geval is.

Op blz. 11 stelt de auteur vast dat in één geval niet er optreedt, maar het substantivisch pronomen, nl. na een voorzetsel als een persoon wordt aangeduid. Voorb. : *Johannes zag dat het meisje naar hem bleef kijken.* De regel is juist, maar het voorb. bewijst niets ; te veranderen in : *Johannes ging weg en het meisje bleef naar hem kijken* (67).

De uitgave van de teksten van VELDEKE (zie nr. 171) was voor G. SCHIEB de aanleiding om de concessieve zinnen aan een nauwgezette studie te onderwerpen. Zij komt tot het besluit dat in het Middellimburs (zij noemt het Altlimburgisch) van VELDEKE *al*, een navolging van het fr. *tout*, het gewone concessieve voegwoord is geweest. Dit *al* is in heel het noordwesten van het continentaal westgermaans verspreid, met als kerngebied de Nederlanden. Bij VELDEKE treft men verder nog resten aan van het algemeen Germaans *doch* en sporen van *wi* en *wi wale*. Na VELDEKE ontstond in Limburg-Rijnland ook *an(e) < al ne*. Het concess. voegwoord *alein(e)* is specifiek Duits (68).

Wie had ooit gedacht dat de regel van de inversie, waarmee in alle boekjes die het Nederl. aan Franssprekenden willen aanleren, druk geopereerd wordt, door een Frans germanist totaal zou worden afgebroken? J. FOURQUET houdt inderdaad een logisch opgebouwd pleidooi *contre la règle de l'inversion* (69).

J. A. VERHAGE promoveerde te Kaapstad op een *Syntakties-stilistische studie van die Dagregister van Jan van Riebeeck*. Het ligt voor de hand dat deze studie belangrijk is voor de kennis van het XVIIe-eeuwse Nederl. (70).

P. GERLACH ROYEN schrijft over *intonatie en grammatische functie in het Nederlands*. Achtereenvolgens komen zinnen met en zonder adj., met indirect en direct voorwerp aan de beurt. Hierbij worden uiteraard de heersende opvattingen over samenkoppelingen en samenstellingen, aaneenschrijven en gebruik van het koppelteken aan een kritisch onderzoek onderworpen (71).

V. Taalgeografie. — De vijfde aflevering van de *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland* bevat slechts 10 kaarten (zie nr. 6) : vijf zijn bewerkt door de secretaris van het Dialectenbureau van Amsterdam P. J. MEERTENS : *nagel, moeder, schoonzuster, kous, broek* ; L. H. VAN VESSEM tekende de kaarten van *de steel van de zeis* en *de steel van de zicht* ; A. HOL, J. DAAN en D. F. KOUWENHOVEN bewerkten respect. *de slot-n in werkwoordsvormen, broer* en *schaar*. Uit een vergelijking van deze kaarten blijkt weer dat die met kleine tekens veel duidelijker en vooral overzichtelijker zijn dan die met grote.

Het is voldoende bekend dat het materiaal, opgeleverd door schriftelijke enquêtes, uitstekend geschikt is voor het vervaardigen van *woordkaarten*. Men moet zich dan echter kunnen beperken tot het meedelen van de verschillende woordtypen en de voornaamste, iedereen opvallende vari-

anten en niet proberen de kaarten meer te laten zeggen dan uit het materiaal te halen is. Wil men op zulke woordkaarten ook nog de klankvariëaties aanduiden, dan geeft men te veel en te weinig. Op kaart 1, *de steel van de zeis*, krijgen alle varianten van het typewoord *made* een eigen kleur (groen) en de vormen met *r* een eigen teken (driehoek met punt naar beneden) : tot zover is alles uitstekend. Dan krijgen het simplex *snaar* en de samenst. met *stok* resp. een smalle en een brede driehoek, té erg verschillend m. i., en daarna worden nog *in* het driehoekje door allerlei bijkomende cirkeltjes, streepjes, haakjes en lettertjes de kwaliteit en de kwantiteit van de voc. aangeduid (*aa, ae, oa, áo, o, oa, oe*, enz.). Dat laatste is overbodig. Vele correspondenten hebben verwaarloosd de juiste waarde van de voc. aan te geven — het was hun slechts om het woord te doen! — en, *als* ze het probeerden, deden zij het op heel verschillende manier. Deze aanduidingen hebben dus een zeer betrekkelijke waarde en door ze te laten vervallen zou het algemeen uitzicht der kaart rustiger en duidelijker worden. Een afschrikwekkend voorb. van het hier aangeklaagde euvel vinden we op de kaart van *schoonzuster*, waar niet minder dan 34 verschillende tekens de velerlei, vooral Zuidnederl., varianten trachten weer te geven van het eerste lid *schoon-*. Was dat wel nodig op deze woordkaart? Wie een studie zou maken over de ontwikkeling van de wgerm. *au* of de lotgevallen van de consonantverbinding *sk* in de anlaut kan toch maar zeer onvolledige en approximatieve gegevens uit deze kaart putten.

Wat de zoveel moeilijker *klankkaarten* betreft zal iedereen erkennen dat men niet licht meer uit schriftelijk ingezameld materiaal zal halen dan hier wordt geboden. De kaart van *de slot-n in de werkwoordsvormen* is in bijzonderheden zeker voor verbeteringen vatbaar, maar hier krijgen we toch reeds een allerduidelijkst globaal overzicht van de

toestand zoals hij *grosso modo* zeker is. De kaart van *broer* zou ik een model willen noemen met betrekking tot de soberheid bij de opneming der verschillende vormen en varianten die ik hierboven aanprij. Wat de technische uitvoering betreft, wou ik echter graag een paar suggesties naar voren brengen. Waarom kregen het *oe-*, *oo-* en *ou-*vocalisme dezelfde kleur, terwijl de *uu*, *eu*, *ui* en *ie* verschillend werden gekleurd? Indien de bedoeling was op nauwere fonetische samenhang te wijzen, moest dit toch in de eerste plaats tot uiting komen door *uu* en *ie* te laten samengaan, daar de *ie* (groen op de kaart) niets anders is dan de louter mechanische, fonologisch irrelevante ontronding van de *uu* (rood, dus scherp contrasterend) in de Zuidnederl. ontrondingsgebieden. Ook ten opzichte van de tekens zou ik een volledig parallelisme hebben doorgevoerd: *broor* en *broer*; *brooër* en *broeër* hebben een gelijkaardig teken, maar *bruur*, *breur*, *bruir*, resp. *bruuër*, *breuër*, *bruiër* krijgen telkens een totaal verschillende aanduiding. Daar zij toch een andere kleur vertonen, had men heel gemakkelijk telkens dezelfde tekens kunnen gebruiken, zodat ook met betrekking tot de één- en tweelettergrepigheid van het woord de kaart een overzichtelijk beeld had opgeleverd. Op de *nagel*kaart is de kleurenverdeling uitstekend, maar hier is ook weer geprobeerd de vocalische varianten aan te geven. In hoever zulke poging, waarbij naar we menen de ontvangen gegevens nauwgezet zijn weergegeven zonder normalisatie of interpretatie, een juist beeld geeft van de werkelijke toestand, moge blijken uit een kleine steekproef: ongeveer heel de provincie Antwerpen vormt op de kaart een homogeen gebied met het teken *noagel*. Toevallig heb ik zelf dit woord opgenomen in een twintigtal gemeenten van het zuidoostelijk grensgebied van die provincie: ik noteerde nu eens *ō*, dan weer *ō̄*, af en toe *ā*, overal monof- tong, behalve in twee gemeenten, reeds over de Brabantse

grens, $\varnothing^w\varnothing$ en $\varnothing^w\varnothing$. In die streek, het N. O. van de prov. Brabant, zien we op de kaart driemaal het teken voor *nögel*. Welke waarde heeft dat teken $\ddot{o}$? Wie het zou lezen als de $\ddot{o}$ in *Götter*, leest verkeerd; het is de zeer open mediale voc. als in Eng. *but* (maar lang). Het teken $\ddot{o}$ voor deze voc. komt van FRINGS.

Woorden met affectieve inhoud zijn zeer gevaarlijk en mogen slechts in kaart gebracht worden na een grondig bijkomend onderzoek, wil men niet onvolledig blijven. Wie aan de hand van de hier geboden kaart het verspreidingsgebied van de verschillende appellatieven voor *moeder* zou willen bepalen, zou wel zeer bedrogen uitkomen. Ik vind er voor Aarschot de tekens voor *moeder* en *moe*. Welnu naast deze twee zijn nog in gebruik *moetje*, *moeke*, *mojer*, *ma*, *moma*, af en toe wel eens *mam* en *mans*, maar elke naam heeft zijn eigen gebruikssfeer en gevoelswaarde (72).

Nu er 60 nummers van de *Taalatlas* zijn verschenen, geeft J. LEENEN een bondig *overzicht* van wat deze kaarten ons leren. Hij ook stelt vast dat de woordverschillen met meer zekerheid kunnen worden nagegaan dan klankschakeringen, dat klankgrenzen strakker zijn dan woordgrenzen. In de meeste gevallen vertonen de woordkaarten geen duidelijk afgebakende gebieden; hoe bekender het begrip, des te scherper de afbakening van de daaraan beantwoordende woordtypen. Opvallend is het verschil in uitgestrektheid van het gebied waarin de „boventaal” (meestal Holl. woord of klank) overheerst: het kan ongeveer heel N.-Ned. omvatten of slechts één provincie. Een globale Nederl. taalkaart kan uit deze 60 nummers niet gedistilleerd worden; alleen valt het op dat vaak de drie hoeken van de Nederl. driehoek: Friesland, Limburg, (West-)Vlaanderen op de woordkaarten een eigen woord vertonen (73).

Een tweede *overzicht* schrijft J. LEENEN in een vulgariserend opstel in *Wetenschappelijke Tijdingen* (74).

Er is wel geen taalkundige die niet met grote voldoening vaststelt hoe BLANCQUAERTS grootse onderneming, het uitgeven van zijn *Dialectatlassen*, langzaam maar zeker haar voltooiing tegemoet gaat. Van het eerste deel, de *Atlas van Klein-Brabant*, liet hij nu, met de medewerking van FR. VANACKER, een tweede uitgave verschijnen, waarin natuurlijk de teksten werden aangevuld en de enkele verschillen in de fonetische transcriptie die het eerste deel van de volgende tot dusver onderscheidde, werden weg-gewerkt. De teksten zijn gedrukt i. p. v. gepolycopieerd. Alle kaarten zijn opnieuw getekend en wel op de gewone schaal 1/160.000 (in de oude uitgave 1/100.000), zodat de vroegere omvang van het werk (twee delen) kon gereduceerd worden tot één handzaam deel. Tegenover dat voordeel staat een klein bezwaar: ten gevolge van het verkleind formaat zijn sommige, gelukkig niet talrijke kaarten, zo overladen dat de leesbaarheid er onder lijdt, b.v. nrs. 4, 63, 100, 124, 144 (75).

Nog belangrijker is het verschijnen van nr. 9 van de reeks, nl. de *Dialectatlas van Noord-Brabant*, bewerkt door A. WEIJNEN. Als we zo'n omvangrijk werk doorbladeren, voelen we bewondering voor de taaie werkers, die niet opzien tegen de moeilijkheden en ongemakken van een zorgvuldige enquête op het terrein — waarvan trouwens deze auteur ons aardige staaltjes vertelt — en die jaren lang al hun vrije tijd belangeloos ten dienste stellen van de wetenschap. Als nu de Antwerpse en de Limburgse Atlas nog zullen verschenen zijn, zullen we voor een groot aaneengesloten gebied, ± de helft van het Nederl. taalgebied, een ongemeen rijke verzameling bezitten van uitstekend dialectmateriaal.

Voor Z.-Ned. kon men de atlassen grosso modo indelen volgens de provincies, maar voor N.-Ned. is dat totaal onmogelijk. Het gevolg is dat de mooie rechthoek die in

deel 9 behandeld wordt en voor de gelegenheid Noord-Brabant heet — het kind moest toch een naam krijgen! — in werkelijkheid Hollandse, Gelderse, Midden-en Westbrabantse + één Zeeuws dialect omvat: de schrijver zelf noemt het een „Babylonische” taaltoestand! In dat gebied zijn 104 plaatsen onderzocht, waaronder alle met meer dan 2.000 inwoners. Precies in het midden van de rechthoek ligt het onbewoonde Biesbos: dat gat in de kaart kon dienen om er telkens de legende in af te drukken!

Het vinden van geschikte dialectsprekers blijkt in Noord-Ned. veel moeilijker dan in Vlaams-België. Dat oude mensen minder geschikte en intellectuelen de meest geschikte zegslieden zijn — wat de schrijver ten onrechte paradoxaal noemt — heeft iedereen ondervonden die ooit aan dialect-enquêtes heeft gedaan.

Met zijn vragenlijst heeft de enquêteur een beetje gesukkel, vooral in het begin, toen hij de Zeeuwse lijst gebruikte. Later had hij de lijst die te Amsterdam in overleg met BLANCQUAERT en andere medewerkers was opgesteld, maar zelfs hiervan wijkt zijn eigen standaardlijst noodgedwongen af. Het ongeluk wil dat men altijd pas *na* een enquête de ideale vorm kent van de lijst die men had moeten gebruiken!

Aldus zal het herhaaldelijk gebeuren dat men a posteriori betreurt een of ander niet te hebben gevraagd. Een zin als *De zoon van de koning is ook soldaat geweest* (nr. 76) interesseert me erg, omdat ik wens te vernemen waar men *de koning zən(ə) zoon* zegt. Ik begin systematisch te zoeken bij WEIJNEN en vind op vier plaatsen *vande*, dan $1 \times zən$, dan $2 \times van$, $1 \times zən$, $2 \times van$, $1 \times zən$, $7 \times van$, enz. Dan begin ik me af te vragen: „Is telkens de andere wending onbekend?” Eindelijk voor K 90 lees ik: *van də ≤ zən*. Ik geloof dat bijna overal de twee wendingen mogelijk zijn, maar ik heb volstrekt geen zekerheid. Voor

enkele plaatsen vind ik : *de zoon/de koning/hij is ook soldaat geweest*. Dat betekent toch niet dat de genitiefverhouding door eenvoudige naastelkaarplaatsing uitgedrukt wordt? Zeer sporadisch trof ik aan : *de zoon van de koning hij (of die) is ook soldaat geweest*. Ook dat is interessant, maar ik weet niet of die herhaling van het onderwerp in de andere onderzochte plaatsen onbekend of onmogelijk is en evenmin of ze in de plaatsen waarvoor ze als enige mogelijkheid werd opgegeven, wel noodzakelijk is. Ik vrees dat vooral degenen die met onze dialecten niet vertrouwd zijn, uit zulke opgaven verkeerde conclusies zullen trekken.

Ook hadden we graag vaker accentaanduidingen gezien, b.v. in plaatsnamen. Noch uit de kaart, noch uit de tekst kunnen we vernemen of we Bréda of Bredá moeten lezen. Bij Oosterhout en derg. kunnen we wel het accent raden, maar het was toch een kleine moeite ons hierover zekerheid te verschaffen.

Men ziet hoe ondankbaar de wereld is : zelfs als men zeer veel krijgt, zou men altijd nog meer willen !

Het is onvermijdelijk dat de bewerkers van de verschillende atlassen wel eens van elkaar zullen afwijken wat het gebruik van fonetische tekens betreft. Ik zie b.v. dat WEYNEN op kaart 25 de verbinding *geef me* vaak *gɛfmə* of *Xmə* schrijft ; ik heb de indruk dat in andere atlassen van de reeks deze vocaal *e* zou geschreven worden (76).

E. BLANCQUAERT geeft een overzicht van wat er sedert 1949 is gedaan voor de reeks *Nederlandse Dialectatlassen*. Hij verschaft tevens inlichtingen over de wijze waarop er wordt gewerkt en schetst wat er nog te doen staat (77).

Er was enige discussie ontstaan over het feit dat volgens BLANCQUAERTS *Dialectatlas van Zuid-Oost-Vlaanderen* een en dezelfde spreker uit Geraardsbergen in dezelfde woorden met wgm. *sk* nu eens *sk* en dan weer *sx* kon gebruiken. FR. VAN COETSEM, die in 1946 proefnemingen deed met

inwoners van Geraardsbergen met het oog op dergelijke uitspraaknuances, kwam toen tot de bevinding dat de bedoelde *sk/sx*-wisseling inderdaad voorkomt (78).

We hopen dat de *Nederl. Taalatlas* niet zo lang zal hoeven te wachten op een compleet begeleidend, toelichtend en verklarend handboek als de *Deutscher Sprachatlas*. Bij de 100^e verjaring van de geboortedag van G. WENKER (25 Feb. 1852), die in 1876 de grondslagen legde van de *D. S.*, gaf de tegenwoordige leider van deze reusachtige onderneming, W. MITZKA, een *Handbuch zum Deutschen Sprachatlas* in het licht, waarin hij eerst de geschiedenis schetst van de atlas en van het daarin verwerkte materiaal : de bekende 40 zinnen die voor meer dan 49.000 plaatsen werden vertaald. Uit de rest van de rijke inhoud kunnen we slechts enkele grepen doen ; hij behandelt o. a. de dialectgeografie van de verschijnselen uit de klank- en vormleer en de syntaxis, de woordgeografie, spraakvermenging, woordschepingen, indeling en grenzen der dialecten, de weerspiegeling van de kerkelijke grenzen, het verkeer en derg. in de dialecten, kultuurgeografie (79). Bijna terzelfdertijd verschenen de 14^e en 15^e afleveringen van de *Deutscher Sprachatlas*, kaarten 81 to 92, waarin behandeld worden : *kamen*, *Salz*, *hoch*, *Schwester* en *das* (demonstr.). Als men bij die kaarten gaat zitten denken, is men maar blij dat er heel lang geleden geen taalatlassen bestonden, want ze zouden vaak een welkom voorwendsel hebben kunnen verschaffen voor het ontketenen van annexatie-oorlogen ! (80).

In een ander opstel spreekt W. MITZKA over de kartografische problemen die oprijzen bij ondernemingen als de *Duitse Taalatlas* en de *Duitse Volkskundeatlas*, waarin gegevens verwerkt worden uit $\pm$ 50.000, resp. 23.000 plaatsen. GILLIÉRON kon in zijn *Franse Taalatlas* de gegevens uit 639 plaatsen direct op de kaart brengen, doch hier moet met vlakken of tekens gewerkt worden, wat het localiseren

van het materiaal door de gebruiker onmogelijk maakt. Verder levert het drukken der kaarten nog allerlei moeilijkheden op, zodat MITZKA tot het besluit komt dat de met de hand getekende kaart de schoonste is (81).

Vijf jaar hebben E. DIETH en H. ORTON gewerkt aan het opstellen van de *Vragenlijst voor de Taalatlas van Engeland*. Slechts na de vierde omwerking kwamen zij er toe ze te laten drukken. Ze is van het ideologische type en verdeeld in 9 „boeken”. De eerste drie stellen vragen over alles wat de hoeve betreft, over de landbouw, over het vee. In boek 4 wordt de natuur behandeld : het terrein, wilde dieren, vogels, insecten; bomen en vruchten ; in boek 5 het huis, eten en drinken ; in boek 6 het menselijk lichaam, ziekten, kleding ; in boek 7 de getallen, de tijd en het weer, munten en maten ; in boek 8 de familie en het sociale leven ; in boek 9 toestanden, handelingen, betrekkingen. De handig gestelde vragen bewijzen dat de opstellers v. de Lijst zich de ondervinding van vroegere dialectonderzoekers hebben ten nutte gemaakt (82).

L. REMACLE geeft op uitvoerige wijze de redenen aan waarom, na de *Atlas Linguistique de la France*, de *Atlas Linguistique de Wallonie* nog een wenselijke, ja noodzakelijke onderneming blijft. Reeds de fonetische transcriptie bij GILLIÉRON-EDMONT en de keus van de zegslieden liet veel te wensen over. J. HAUST had op discrete wijze zijn bezwaren tegen de *A. L. F.* geuit en meende dat het werk voor Wallonië moest overgedaan en aangevuld worden. Zijn enquête leverde zo'n overvloedig en belangrijk materiaal op, dat het publicatie in een *A. L. W.* verdient (83).

De voor het eerst door ZAUNER in 1902 gebruikte term Onomasiologie heeft vooral bij de romanisten succes gehad. Men bedoelt er mee wat ik zou kunnen noemen betekenisleer in de omgekeerde richting : waar de semantiek en de semasiologie uitgaan van de woorden en navorsen welke

voorstellingen en begrippen door het woord worden opgewekt en aangeduid en hoe die betekenissen v. het woord zich ontwikkeld hebben, vertrekt de onómasiologie van het begrip en onderzoekt welke woorden worden (en werden) gebruikt om dat bepaald begrip aan te duiden. Het is dus duidelijk dat de onomasiologie zoniet haar bestaan, dan toch haar bloei te danken heeft aan de woordgeografie. BR. QUADRI achtte nu de tijd gekomen om een samenvattende studie te schrijven over de onomasiologie : *Aufgaben und Methoden der onomasiologischen Forschung*, waarbij hij zich ten doel stelde een geordende bibliografie op te stellen van alle onomasiologische werken, benevens een historisch overzicht van dit onderdeel der taalkunde. Dit overzicht omvat niet minder dan 120 bladz. Voor het bibliografisch gedeelte verwijzen we naar nr. 5 van dit overzicht (84).

G. DE SMET wijdt een exhaustieve studie aan *de geschiedenis en de geografie van het w.w. lijden (pati)*, dat ergens in Zuid-Duitsland vóór 860 in ontstaan en van daar uit heel het germ. sprekend deel van Europa, met uitzondering van de Britse eilanden, heeft veroverd. In de late middeleeuwen is het via Keulen in Z.-Ned. en via Westfalen in N.-Ned. ingevoerd (85).

F. J. MOET behandelt *de namen van het vergiet in Zuid-Ned.* De in Noord-Ned. zeer bekende woorden *vergiet* en *doorslag* hebben elk slechts op één enkel punt de rijksgrens kunnen overschrijden. In tegenstelling met het Noorden is in het Zuiden geen „algemeen beschaafd” woord voor het vergiet aanwezig. Grosso modo heeft elke provincie haar eigen benaming : *verzuip/verziép* in West-Vlaanderen, *stramien* in Oost-Vlaanderen, *zij(g)* in Limburg en *tems(t)* in Antwerpen. Het Oosten van Brabant sluit zich aan bij Limburg, het westen bij West-Vl., niet bij Oost-Vl. Dat laatste wijst er o. i. op dat het Oostvl. *stramien* een door-

braakgebied is. De auteur ziet het anders en noemt het subst. *verzijs* een jong woord, omdat het in de oudere woordenboeken ontbreekt. De *verzijs*-eilandjes in het *stramien*-gebied, o. i. relicten, wijzen er volgens hem op dat het jonge woord nog veld wint. — De etymologie van *trezee/trizee*, een schaars vertegenwoordigd relictype, dat echter o. i. vaker voorkomt dan de kaart laat vermoeden, behandelt hij niet op verkeerde, maar op al te schroomvallige wijze: het woord is zeer duidelijk de verkorting van het reeds mnl. *treseerbecken*, — het wegvallen van de *r* is een gewoon verschijnsel, — waarvan het eerste lid de stam is van het w.w. **trezeren*, een variant van ook mnl. *trezen*, zeven, frequent. *trezelen*, waarbij ons *trezel*, graanzeef, *trezel-draad*, fijne afrasteringsdraad. De enige moeilijkheid is de beklemtoning *trézen* — *trezéren*, zodat we voor verdere identificatie van deze woorden zowel in het romaanse als in het germaanse gebied moeten zoeken. *Teems(t)*, dat etymologisch vrij duister wordt genoemd en oorspronkelijk uitsluitend zeef betekende, is natuurlijk het fr. woord *tamis*, zeef (86).

Een woordgeografische studie die hier zeer nauw bij aansluit is die van J. DAAN, *De Melkzeef in de Nederlandse Dialecten*. De voornaamste woordtypen zijn: *teems*, *zij(g)* en *klens(e)*. Het is spijtig dat er voor deze studies geen samenwerking is geweest tussen de auteurs. De eerste had van de tweede kunnen vernemen dat de etymologie van *teems* niet zo duister is als hij meent en de tweede had van de vergietkaart kunnen aflezen dat de *teems* in Zuid-Ned. niet noodzakelijk de zeef is voor droge waren (87).

DEZ. schrijft een artikel over de benamingen van de ongedorste roggeshoof in het Ned. taalgebied. Naast *schoof* (en var.) en *garf* (en var.) komen slechts het algemeen woord *bussel* voor en *schop/sjob* in Limburg en *skobbe* in Friesland. De schrijfster vermoedt dat dit een ander woord is dan

schoof. Het is spijtig dat ze voor haar kaart geen materiaal had uit Zuid-Nederland (88).

E. BLANCQUAERT en C. TAVERNIER-VEREecken bepalen, aan de hand van dialectgeografische gegevens, het verspreidingsgebied van de benaming *Keulse potten* voor grijsgrauwe (of bruine) geglazuurde aarden potten. Zij stellen vast dat in vele plaatsen waar deze voorwerpen *stenen potten* heten, het adj. *stenen* een ander vocalisme vertoont dan in gewone verbindingen als *stenen muur*. Zij veronderstellen dat dit vocalisme ($\bar{a}$ i. p. v. $i\bar{a}$) de klank aanduidt die ze hoorden uit de mond van de Duitse pottenverkopers. Dit laatste is m. i. onjuist. Ik ken in mijn dialect (Aarschot) niet alleen *stānə* potten, maar ook *stānə* buizen en zelfs een toponiem *stānə bryrəskə* (stenen brugje). Ik beschouw de $\bar{a}$ in dit geval als de oudere vocaal, bewaard in vaste verbindingen, en de $i\bar{a}$ als de nieuwere diftong. Trouwens ook in een paar andere gevallen lopen de vertegenwoordigers van wgerm. ai ($\bar{a}$ en $i\bar{a}$) een beetje door elkaar (89).

B. VAN DEN BERG geeft een overzicht van de woorden die in het Nederl. taalgebied worden gebruikt voor „zoenen”: *tuten* (Friesl.) en *poezen* (Westvl.) duiden op het zoenend orgaan (mond, vooruitgestoken lippen); *smokken* (N. O.), *floppen* (Zaans, Drechterland), *piepen* (Twents), misschien ook *patsje* (Fries) zijn klanknabootsend; *poenen* en var. (Z. O.) is bewegingschilderend, evenals het Nederrijns *būtsen* en misschien ook *kussen* en var., dat het gewoon woord is in het grootste deel van N.- en Z.-Ned.; *zoenen* (oorspronkelijk: verzoenen) is Hollands. De vrij schaarse tekens op de kaart zijn niet te localiseren (90).

P. PAARDEKOOPER publiceert, met materiaal uit BLANCQUAERTS *Taalatlassen*, een kaartje waaruit blijkt dat geheel Vlaanderen (met uitzondering van het Land van Waas) + het Z. W. van Brabant syntagma's gebruiken van het

type 'k heb het ik tegenover 'k heb ik het in het gebied ten N. en ten O. (91).

G. G. KLOEKE en A. DE KNEGT brengen een *aanvulling van de muis/huis-kaart* voor Voorne-Putten, voor welk gebied, ten onrechte, alleen gediftongeerde vormen waren opgegeven (92). In een ander opstel verdedigt KLOEKE zijn kaart tegen de kritiek van „theoretici” en stelt met genoegen vast dat er tussen de bevindingen van degenen die „op het terrein” werken en de muis/huis-kaart geen principiële verschillen zijn (93).

De studie van L. WIENESEN over *Die Brombeere* is opgevat en uitgewerkt naar het gewone model van de woordstudies gepubliceerd in de *Gieszener Beiträge*. Nog eens spreken we onze bewondering uit voor het geduld waarmee de 48.369 opgaven van MITZKA's *Deutscher Wortatlas* werden nagezien en verwerkt : eerst komen al de woordtypen met varianten voor het tweede lid van de s. s. aan de beurt, dan die voor het eerste lid, waarna ook de verwarringen met andere bessen worden behandeld. We betreuren dat de rijke inhoud van dergelijk werk niet gemakkelijker toegankelijk wordt gemaakt door het opnemen van een (nu ontbrekende) volledige lijst der aangetroffen benamingen met verwijzing naar de *bladzijde(n)* waar ze worden behandeld. Het ontbreken van alle literatuuropgave vinden we onverantwoord. Waar de verwarring tussen de namen van de *braambes* en de *framboos* ter sprake komt, vermeldt de auteur (natuurlijk !) de etymologie *Himbeere* < *Hindebeere van LOEWE, die zij op goede gronden als niet bewezen beschouwt. Noch in de tekst, noch in een aanhangsel vermeldt zij waar deze hypothese van LOEWE te vinden is en wie toevallig diens werk *Germanische Pflanzennamen* (Leipzig, 1913) niet kent, heeft er het raden naar. Het ligt voor de hand dat de dialectoloog een vraagteken zal plaatsen bij de verklaringen van sommige namen. Eén voorb. :

Kragelbeer en var. (blz. 66) wordt verklaard door bijgedachte aan *Krakel*, *Gragel*, dorre tak, waarsch. als vervorming van *Kratzelbeere*; is het niet veeleer een verwarring met de bosbes (*vaccinium myrtillus*), die bij ons ook *kraakbes* heet? (94).

Voor de tweede woordgeografische studie die we in 1952 uit Giessen ontvingen, die van E. DIEDRICHS over *Die Schlüsselblume*, verwijzen we naar onze recensie in *Lew. Bijdr. Bijbl.* XLII (1952), 67 v.v. (95).

In de noordelijke provinciën van Nederland heet de sprinkhaan *grashipper* (Westfrieze vorm) of *grashupper* (Saksische vorm). Deze *i/u*-wisseling correspondeert met de geografische tegenstelling *rig/rug*. J. J. M. WESTENBROEK meent dat de *u*-vorm aan de winnende hand is. Is dit juist dan zijn de *hipper*-plaatsen in de Ommelanden relictvormen die bewijzen dat deze streek versaksischt Fries taalgebied is. De vormen *-wipper* en *-wupper* komen ook voor, maar hier kan de *w* de *i* gerond hebben. [Het is toch ook mogelijk dat de *p* van *-hipper* de voorafgaande *i* gerond heeft! Vgl. Zuidned. *lyp* < *lip*, *ryp* < *rib*. J. L. P.] (96).

G. G. KLOEKE behandelt de zeer gevarieerde *verkleinwoorden in de noordoostelijke provinciën* (op *-ien*, *-ke(n)*, *-ke*, *tje* en dan bijna telkens met en zonder umlaut!), waarvan de bonte verscheidenheid scherp afsteekt tegen het eenvormige Duitse gebied (97).

In de noordelijke kop van Nederland duidt men een naar beneden gerichte beweging aan met het woordje *deel(e)*; meer zuidelijk en ook oostelijk (in Duitsland) luidt het *daal(e)*. W. G. RENSINK acht het waarschijnlijk dat in (een deel van) Drente de *aa*-vorm door de *ee*-vorm werd verdrongen (98).

In een bescheiden brochure, gewijd aan *De dialecten van Noord-Brabant*, geeft A. WEIJNEN, aan de hand van overvloedig, meestal eigen materiaal, een algemeen overzicht

van wat de dialectologie hierover te vertellen heeft. Na een historisch overzicht wijdt hij uit over de inwendige taalvorm, de specifiek Brabantse kenmerken en de „opbouw” van het Noordbrabants. Hij onderzoekt in hoever het Brabants van deze provincie een eenheid vormt en hoe het kan ingedeeld worden. Als toemaat nog enkele teksten, literatuur en 10 kaarten, waaronder 2 overzichtskaarten (99).

Op de jaarlijkse vergadering van het Verein für niederdeutsche Sprachforschung (Höxter, 1952) beantwoordde W. PÉE de vraag *Was ist Westflämisch?* Een samenvatting van deze lezing verscheen in het Korrespondenzblatt van de Vereniging (100).

Haspengouw ($\pm$ zuidelijk Limburg) is in taalkundig opzicht een overgangsgebied : het werd eeuwen lang overspoeld door afwisselende taalgolven, nu eens uit het oosten (Duits-Ripuarisch), dan uit het westen (Brab.-Holl.-ABN). A. STEVENS heeft geprobeerd de *Struktuur en Historische Ondergrond van het Haspengouws Taallandschap* te bepalen. Hij slaagt er in uit het verloop van een groot aantal dialectgrenzen af te lezen dat in Haspengouw enkele gebieden een min of meer samenhangend geheel vormen. De tegenwoordige grenslijnen en dialectgroepen zijn voor een groot deel gebaseerd op laat-middeleeuwse politieke, administratieve of kerkelijke indelingen (1100-1600). Enkele belangrijke grenzen, die samenvallen met waterscheidingskammen, moeten ouder zijn (van vóór 1100) (101).

Uit de kaarten van de Taalatlas blijkt over het algemeen niet dat Zuid-Holland en Utrecht met betrekking tot de dialecten een eigen fysionomie zouden vertonen. J. DAAN meent toch uit enkele kaarten en verder materiaal te kunnen aflezen dat er zo iets als een *Zuidhollands-Utrechts woordconservatisme* bestaat, vooral tegenover woorden uit de cultuurtaal (102).

Dank zij een nauwgezet onderzoek kon L. TERPSTRA precies vaststellen hoe ver *het Nijmeegse uitstralingsgebied van de stemloze f, s, sj en ch* reikt : 7 plaatsen zijn definitief „veroverd” en 4 andere zijn aangetast. Bij conson. aanpassing is echter overal het eigen vocalisme ongerept gehandhaafd. Over de Duitse rijksgrens is geen invloed van Nijmegen, wel van de Duitse kultuurtaal waar te nemen (103).

B. G. J. ZWEERINK bespreekt de *taalovereenkomsten tussen de Gelderse Achterhoek en het aangrenzende Duitse gebied* (104).

De studie van R. BRUCH over *Die Mundart des Nordöslings* is van belang voor ons, omdat het behandelde gebied, het noorden van het Groothertogdom Luxemburg, ook een gemeenschappelijke grens heeft met Wallonië. Het werk bevat : 1. Een synthetisch overzicht van de dialectgrenzen in de Nordösling. 2. Een uitvoerige klankleer van de dialecten van Binsfeld en Weiswampach, twee in dat gebied gelegen plaatsen. 3. Een lijst van bijzondere dialectwoorden (waarvan er enkele ook bij ons zijn bekend !) (105).

F. J. P. PEETERS schrijft een kort stukje over de manier waarop een *dialect* van een andere plaats *geapprecieerd* wordt en over het zich verwant voelen met andere dialecten (*saamhorigheidsgevoel*) (106).

In een lezing gehouden op het Ned. filologencongres te Utrecht heeft S. G. W. VAN DER MEER de mogelijkheid en de wenselijkheid aangetoond van de *historische dialectgeografie* (107).

De 65e verjaardag van G. G. KLOEKE werd o. a. gevierd door het uitgeven van een bundel *Verzamelde Opstellen* van de jubilaris, alle (behalve één) geschreven tussen 1920 en 1934, die voor velen ontoegankelijk waren geworden, alhoewel ze nog niets van hun actualiteit hadden verloren (108).

In haar opstel *Heinrich von Veldeke* doet G. SCHIEB de zoveelste poging om te bewijzen dat op het „*Altlimburgisch*” dat VELDEKE schreef beter het etiket *Duits* dan *Nederlands* past. Ik geloof niet dat het chauvinisme mag heten als de Nederl. dialectologie hiertegen protesteert. Wie zal het relatief belang van dialectgrenzen als de Uerdinger en Benrather linie en derg. bepalen? Dat er geen grens is tussen Nederl. en Duitse dialecten, maar dat ze golfsgewijze in elkaar overgaan, weten nu wel alle dialectologen! Hoe de schrijfster deze situatie ziet, blijkt uit de volgende zin: „Limburg, seine (d. i. Veldekes) Heimat, liegt östlich der tiefen Scheide, die die *terrae inferiores* durchzieht und das *Dietsch* des Westens, Flanderns und Brabants, vom *Dutsch* des Ostens, Limburgs, der Rheinlande wie des weiteren Deutsch, trennt. Mittelniederländisch und Limburgisch dürfen nicht gleichgesetzt werden.” Vooral dat „... des weiteren Deutsch” is veelzeggend! Mogen wij nu op onze beurt vragen: „Dürfen Mittelhochdeutsch und Limburgisch gleichgesetzt werden?” — De meeste afschriften van VELDEKES werken zijn erg verduitst. Het is zeer verdienstelijk uit de enkele fragmenten waarvan men aanneemt dat ze VELDEKES oorspronkelijke taal bevatten (zie nr. 171) die karakteristieken op te diepen die ze met het Rijnlands gemeen heeft, maar laten we niet, pour les besoins de la cause, de kloven in het taallandschap dieper zien dan ze zijn (109).

Het zal niemand verwonderen dat J. VAN MIERLO tegen deze zoveelste poging om Veldeke voor de Duitse literatuur te „annexeren”, stante pede heftig gereageerd heeft. In een uitvoerig betoog *De Oplossing van het Veldeke-probleem*, weerlegt hij de argumenten en gevolgtrekkingen van FRINGS-SCHIEB. Zijn besluit is „dat Veldeke met beide voeten staat in een Middelnederlandse taal- en kunsttraditie, wier invloed in stijl, taal en techniek hij heeft ondergaan,

waaruit alleen hij moet verklaard worden. Hij behoort ons toe. Hij was een Nederlander. Aan Duitsland heeft hij niets te danken gehad... ; van Duitsland had hij niets te leren... (Men moet) hem zien in zijn verbondenheid met het Westen, met de Nederlanden, met Brabant en Vlaanderen." (110).

Wij betreuren ten zeerste dat studies als die van VAN MIERLO geen echo vinden in de internationale wetenschappelijke kringen, wat wel het geval is met het werk van FRINGS-SCHIEB over VELDEKE. In een Engels overzicht van taalkundige studies door E. A. BLACKALL en A. H. GREEN (111) wordt dit laatste geroemd als : „valuable contributions to make the study of both these dialects (d. i. van the poet's Limburg dialect and that of his Thuringian „Bearbeiter”), as well as to the problem of the „mittelhochdeutsche Dichtersprache” (as postulated for VELDEKE by C. VON KRAUS).” — Zou het opzettelijk zijn, als H. MOSER in een nogal uitvoerige bespreking van het hier behandelde *ritterliche Mittelhochdeutsch* (112) de naam van VELDEKE in dit verband niet vermeldt?

E. ROTH formuleert, met alle waardering voor het werk van TH. FRINGS, *Grundlegung einer Geschichte der deutschen Sprache* (1950,) zijn reserves tegen de behandeling door laatstgenoemde van het *Ingweoons* en wijst op de moeilijkheden die het bepalen en karakteriseren van dit taalkundig begrip opleveren. Wat FRINGS e. a. *ingweoons* noemen is vaak eenvoudig *nederfrankisch-nederduits*. Op de vraag of de vorm *ūs* in het ripuarisch-moezelfrankisch een *ingweoonse* relictvorm is, antwoordt hij ontkennend, zich hierbij aansluitend bij G. G. KLOEKE, die in het *Borchling-Festschrift* (1932), blz. 338 v.v., aangetoond had dat de Limburgse vormen zonder nasaal op *uus* en niet op *us* teruggaan (113).

Van het *Luxemburger Wörterbuch* verscheen afl. 4 (*C bis eer*), blz. 171 tot 250 (114) en van het *Badisches Wörterbuch*.

bewerkte E. OCHS de afl. 12 en 13 (*vermehrten tot Viertel*) (115).

Na een korte onderbreking, zijn in 1952 weer twee afleveringen verschenen van het *Rheinisches Wörterbuch (rogen tot Rumpel)*, kol. 481 tot 608 van deel VII (116).

In het *Korrespondenzblatt* vinden we een verslag over de stand der werkzaamheden bij de 18 Nederduitse dialectwoordenboeken die in bewerking zijn (117).

VI. Woordenschat. — Van het groot *Woordenboek der Nederl. Taal* verschenen in 1952 drie nieuwe afleveringen : XII (3), 8 ; XVIII, 9 en Supplement I, 12 (118).

F. DE TOLLENAERE maakt een aantal kritische opmerkingen bij het al te karige Nederl. woordmateriaal dat F. HOLTHAUSEN heeft verwerkt in zijn *etymol. Woordenboek van het Oudwestnoors* (119).

Van het *Gents Woordenboek* van L. LIEVEVROUW-COOPMAN verschenen twee nieuwe afleveringen van deel II (blz. 1081 tot 1400) (120).

In het folkloristisch werkje van dezelfde auteur, *Spelen mijner Jeugd*, vindt de dialectoloog enkele Gentse termen die hem nuttig kunnen zijn (121).

De rubriek *Brabantse Woorden*, door *Eigen Schoon en De Brabander* begonnen in 1951, wordt ijverig voortgezet. In de jaargang 1952 zijn 90 woorden en uitdrukkingen behandeld, waarvan sommige vrij uitvoerig ; we citeren *buist* (mandje), *deisteren*, *foensj* (fungus), *kalengierman*, *kets*, *meuk/maik*, *roteka*, *snutdoek*, *toeken*, *tozen*. Vaak zijn allerlei varianten opgegeven met precieze localisering. Bijna telkens wordt een etymologische verklaring gegeven die wetenschappelijk is verantwoord en soms nieuwe gezichtspunten opent (zie b.v. *brei/bräu*, *stoep*, *trottoir*, blz. 393). Afzonderlijk citeren we een vrij lange lijst van *voorna-*

men, gebruikt als appellatieven (blz. 192-196; aanvulling blz. 329 v.) (122).

Een van de laatste diensten die de ons te vroeg ontvallen H. L. BEZOEN aan de neerlandistiek heeft bewezen, is de uitgave van *drie woordenlijsten* (het zgn. DUMBAR-handschrift) geschreven in *Overijsel* in de tweede helft der 18^e eeuw naar aanleiding van het door de Mij der Nederl. Letterkunde ontworpen plan om een Nederl. Woordenboek samen te stellen. De uitgever maakte ze gemakkelijk bruikbaar door toevoeging van een alfabetisch register (123).

A. WEIJNEN heeft een ruime greep gedaan uit wat hij noemt de „eigen afwijkende *woordenschat*” van *Schijff*, een plaatsje dat nog in een bijna middeleeuws isolement ligt ergens in N.-Brabant. Dat we dit „eigen afwijkend” cum grano salis moeten opvatten, bewijst het feit dat een aantal van de Schijfse woorden mij uit het zuidelijk Brabants zeer goed bekend zijn, b.v. *sloddere, klasse, dabbe, perremetere* (124).

G. A. VAN ES bespreekt *Het Tessels* van S. KEYSER en betreurt vooral het gemis aan deskundigheid waarmee deze verdienstelijke verzameling van dialectwoorden is uitgegeven (125).

J. L. PAUWELS wijdt een artikel aan de *klanknabootsende en bewegingschilderende tussenwerpsels en bijwoorden*, waarin hij een aantal samengestelde bijwoorden behandelt (*kllets af, klink of knats over, kuis op, pomp af*) en verder bijzondere aandacht wijdt aan de woorden *bots/boenk/boef; (g)rat/(g)rats*, waarbij het Znl. *naraad* < *na gerade* (126).

R. PFISTER behandelde de onomatopoëtische basis *su-* in het Idgerm. Het is opvallend hoe schaars het daarin verwerkte ndl. materiaal is: mnl. *sūsen*; nnl. *soep* en *suizen*. Dat hij *zuigen, zeug* niet vermeldt en evenmin het feit dat het klanknabootsende *susaninne* ook in oude ndl. liederen voorkomt, is niet zo erg, maar ons ndl. *sussen* en, aan 't eind

van het stuk, ndl. *bezoedelen* waren ook voor zijn betoog een waardevolle aanwinst geweest (127).

Nog altijd trekken de volksnamen van onze vogels de belangstelling van de ornithologen. N. CRABBÉ geeft in een opstelletje *Onze Vogels in de Gewesttaal* een paar tientallen van vogelnamen in het dialect van Holsbeek (128). R. VAN DE WEGHE wil een systematisch onderzoek instellen naar de plaatselijke namen van de in Vlaams-België in het wild voorkomende vogelsoorten. De juiste localisering wordt gevraagd, maar tot nu toe meestal niet verkregen. Dit kan een interessant begin vormen van een zeer moeilijk onderzoek (129).

In het opstel *Plant- en Bloemnamen in de Volkskunde* toont J. L. PAUWELS met vele voorbeelden aan welke elementen en omstandigheden een rol spelen bij de naamgeving aan bloemen en planten en hoe de volksetymologie haar parten speelt in vreemde en niet meer begrepen namen (130).

CHR. STAPELKAMP verklaart enkele plantnamen: Twents *kwekvemijer* (1. lijsterbes, *Sorbus aucuparia*); *blódholt*, *bloodal(e)n*, Nedersaks. benamingen van de vuilboom, *Frangula Alnus* (131); *aardrook* en *grisecom* = duivenkervel, *Fumaria officinalis*; *vriesewonde*, mnl. naam voor een plant van de familie der Crassulaceeën, waarsch. de *Sedum telephium* (132).

H. SCHUCHARDT bespreekt de Duitse woorden voor (planten) *veredelen*. Meestal wordt dit begrip door een leenwoord uit het fr. aangeduid, als *poten*, *enten/enken*, *greffelen*, die ook in het Ned. taalgebied voorkomen (133).

Zeer belangwekkend is het opstel van W. STEINHAUSER, *Germanische Graswirtschaft und deutsche Wortgeographie*, waarin hij, naar aanleiding van de hier twee jaar geleden (nr. 69) vermelde studie van G. RUPPENTHAL over het nagras, nog eens de hiervoor gebruikte namen, die gedeel-

telijk ook Nederl. zijn, onder de loupe neemt. De twee bestanddelen van *Grommet* worden uitvoerig besproken. Verder brengt hij een aantal vormen terug tot een *mhd. *âmade(n)*, o. a. ook de ndl. vormen *eemat*, *eimat*, *iemat*, door SCHRIJNEN verkeerd uit *ed-mad afgeleid, en zelfs ons *toemaat*, dat door verkeerde abstrahering uit *het oomat > *toomat* zou zijn ontstaan. HOEUFFT (Bred. Taaleigen) leidde reeds *toemaat* af uit 't *omat*; het bezwaar is echter dat het woord *man.* (soms *vr.?*) is, niet *onz.* (*). Ook bij andere woorden wordt nog naar het ned. verwezen; zie b.v. *etgroen* (134).

W. H. DINGELDEIN geeft in gebonden tekst een lange lijst van *woorden uit het landbouwbedrijf* in het Twents dialect van Denekamp. De lijst is vooral rijk aan plantnamen (135).

In het mooie werk *Geschiedenis van de Landbouw in België* van P. LINDEMANS vinden we een zeer uitvoerige lijst (blz. 487-511) van landbouwtermen, waarvan in het werk telkens het verspreidingsgebied is opgegeven. Daar het werk historisch is, komen uiteraard ook een aantal uitgestorven woorden ter sprake (136).

Vergelijkingsmateriaal voor de (nog te schrijven) studie van de Nederl. *benamingen van wenkbrauw, ooglid en wimpers* vindt men in een opstel van M. DOLCH, die de Duitse namen van deze delen van het aangezicht uitvoerig heeft behandeld (137).

De assimilatievorm *kossel* < *kostel* (kostbaar), dat in 't mnl. (ook modern nl.) en mnd. bekend is, wordt alleen op

(*) Alleen PAQUE, *VI. Volksnamen d. Planten*, vermeldt m. en o. (zonder plaatsaanduiding). Het *Wdb. Ndl. Taal XVII*, 559, geeft op m., daarnaast o. (verwijzend naar PAQUE!) en (zelden) vr. Waarop steunt dit vr.? In mijn *Bijdrage... Geslacht der Subst.*, blz. 151, heb ik voor Z.-N. nergens het *onz.* gevonden. Ik kom er tot het vermoeden dat *toemaat* (nagras) altijd *man.* is, en met *toemaat vr.* alleen de andere, eigenlijke betek. bedoeld wordt.

Fries taalgebied aangetroffen, zegt CHR. STAPELKAMP (138). Dezelfde auteur bespreekt de betekenisontwikkeling van (*zich*) *onderwinden* in het Nederl. en het Fries (139) en het zeldzame Friese w.w. *ontwimje* < *ont* + *wimje* (beginnen te bewegen), familie van het ndl. *wemelen* (140).

K. HEEROMA schrijft een uitgebreid woordenboekartikel over *laan*; de versch. betekenissen, het verspreidingsgebied, de etymologie. *Laan*, oorspr. zijweg, is Ingweoons. De grondbetekenis van *laan*, *laning* (los gedeelte van bevoering, v. bedstee, ook aan bruggetjes) is „steun”. Als ingw. vorm kan *laan* < germ. *hlain- stammen. Hierbij wil hij ook Zuidned. *leen*, leuning brengen, omdat „SCHUERMANS voor Z.-N. uitdrukkelijk vermeldt dat *leen* ook met een scherplange *ee* wordt uitgesproken”. De auteur heeft verkeerd gelezen: bij SCHUERMANS staat: „met zware en ook met zachtlange *ee*”; dus *èè* of *éé*! Dus geen wgm. *ai* (141). DEZ. leidt *knoei*, schuitje, af van *kano* (142).

C. TAVERNIER-VEREecken verklaart *lochting* uit mnl. *lochtuun* (moestuin), oorspronkelijk *look* + *tuun*, waarin *kt* normaal tot *cht* werd. De dialectische vorm *lofting* heeft *ft* < *cht* (143).

E. SCHWENTNER schrijft een korte studie over *palster*, een woord dat alleen in het Ned. en het Ags. voorkomt (144).

Het ndl. *bakvis* heeft met het hgd. *backfisch* gemeen dat het ook een jong meisje kan betekenen. De etymologie van dat woord, behandeld door W. KROGMANN, interesseert dus ook de ndl. taalkunde (145).

J. L. PAUWELS brengt het Znl. *boomse maat* (zeer volle maat) terug tot *bomvol*, waarin het eerste lid een adject. uitgang kreeg, zodat het woord uiteenviel in *bommesvol* (146).

In een zeer gedocumenteerde bijdrage probeert wijlen Mej. J. H. VAN LESSEN te bewijzen dat *wrevel* en *wressem* oorspronkelijke nederl. woorden zijn en geen ontleningen

aan het hgd. ; — *wrevel* komt uit *wrevelen*, frequent. van *wrijven* ; *wresse*m < **wraip*man-, abstractum van adj. *wraipa-, *wreed* ; — en dat de *f* in *wreef*, *wrijf* niet noodzakelijk een jonge vervorming is van een gutturaal (147).

G. G. KLOEKE toont de mogelijkheid aan dat ndl. *ruif*, dat pas in 1649 in de schrijftaal opduikt, een hgd. leenwoord zou zijn en dat het ongewone vocalisme in *lui*f(*el*), dat klankwettig *loof*/*leuf*-*love*/*leuwe* zou moeten luiden, ook uit het hgd. afkomstig kan zijn. Daarenboven kunnen ook de afleidingen op *-el* : *ruifel*, *lui*f*el*, oude hgd. diminutieven zijn (148).

J. DU P. SCHOLTZ hield zijn inaugurale rede aan de Universiteit te Kaapstad over de *Ned. invloed op de Afrikaanse woordenschat* (149).

D. J. COETZEE betoogt dat er een steeds groeiende behoefte bestaat aan een *Afrikaanse vaktaal*. Het Nederl., als vertaling van het Engels, voldoet niet. Het Afrikaans vertaalt niet alleen zelf, maar de volkstaal schept een aantal woorden, die door de vakterminologie worden overgenomen. Ook de volksetymologie spreekt een woordje mee (150).

Vertaalwoordenboeken worden hier uiteraard niet vermeld. Gelet op de enge banden tussen het Nederl. en Fries menen we een uitzondering te moeten maken om het verschijnen aan te kondigen van het tweede deel van het *Fries Woordenboek (Nederl.-Fries)* (151).

E. ÖHMANN behandelt wat hij noemt *Romaanse „Randwörter”* : dit zijn leenwoorden uit het Romaans die alleen voorkomen in het uiterste noordwesten en het zuiden van het kontinentaal germ. De woorden van de eerste groep zijn dus uiteraard hoofdzakelijk (of ook) Nederlands. Een hele reeks mnl. woordvormen worden hier geciteerd, o. a. *pister*/*pester*, bakker ; hier wordt gewezen op de mogelijkheid dat het om twee verschillende ontleningen gaat ;

pister, bakker in een klooster < lat. *pistor* ; *pester*, lekenbakker < ofr. *pestour* (152).(*)

A. WEIJNEN meent dat niet alleen de laatste archeologische vondsten bewijzen dat de *Romeinse invloed in Noord-Brab.* groter is geweest dan men vroeger dacht, maar ook het leenwoord *wouwer, wijer* < Rom. *vivarium*, dat in die dubbele vorm in N.-Brab. voorkomt (153).

Op de hem eigen vlotte, humoristische wijze behandelt J. GRAULS de lotgevallen van enkele latijnse leenwoorden in Zuid-Nederland en elders. Het woord *deken* < *decanus* duidde verschillende geestelijke en wereldlijke ambten aan, het gaf ontstaan aan tal van familienamen en aan het zuidned. appellatief *mijndeken* met misprijzende betekenis, dat door de Walen op verschillende wijzen werd ontleend (154). Ons *oksaal*, door verkeerde abstrahering ontstaan uit *hedoksaal* < *het doksaal*, berust op *dorsale*, gesubstantiveerde adj. vorm (*dorsalis*), afgeleid van lat. *dorsum*, dat in de middeleeuwen ook verschijnt onder de vormen *dossale en doxale*. Het woord betekende eerst : doek of tapijt dat achter de rug van hooggeplaatste personen werd opgehangen, maar kreeg later plaatsaanduidende betekenis (155). In het frans werd het doksaal *jubé* genoemd, omdat in de middeleeuwen het evangelie op die plaats werd gezongen, wat gebeurde na het vragen van de zegen aan de celebrant met de formule *Jube domine benedicere*. Bij het uitspreken van deze woorden buigt de diaken deemoedig voor de celebrant en dit gebaar ligt ten grondslag aan de fr. uitdrukking *venir à jubé* en aan de zuidned. *te(r) jube komen ; jube zeggen ; te jube brengen ; zjupedomeno*

(*) In verband met wat in nr. 109 over de taal van VELDEKE is meegedeeld, mag hier wel gewezen worden op het veelzeggend gebruik van *und*, dat we aantreffen op blz. 97 van deze studie : „... candelier..., das im Mittelniederländischen *und* bei Heinrich von Veldeken vorkommt,...

doen, die alle betekenen „onderdanigheid (doen) betuigen” (door GUIDO GEZELLE in *Loquela* uitstekend verklaard) (156).

In een ander artikel gaat hij het verband na tussen het eng. *shore* en het ned. *schor(re)*, *schoor(e)* en tracht dit woord terug te vinden in een aantal toponiemen en persoonsnamen (157).

J. HERBILLON zet zijn systematische, kritische en rijk gedocumenteerde commentaar bij het werk van L. GESCHIERE, *Éléments néerlandais du Wallon liégeois*, voort (zie noot 104 van het overzicht van 1951). Uit de aard en het aantal der aanvullingen blijkt weer eens dat de wisselwerkingen tussen twee naburige talen altijd van beide zijden van de taalgrens moeten bekeken worden (158).

De oude Waalse beroepsnaam *speelie* was door enkele etymologen geïdentificeerd als *spellemaker* (speldemker). J. HERBILLON en E. LEGROS bewijzen dat de oudere vorm *espeelie* zonder enige twijfel bij *espee* > *épée* hoort. Uit oude teksten blijkt trouwens dat de naam inderdaad een zwaardenmaker aanduidde (159).

E. DEWOLFS stelt *Een nieuwe etymologie van Kwibus* voor, dat hij wil afleiden uit ofr. *coquibus*, *niais*, *nigaud*, *imbécile* (vroegste vermelding 2e kwart 15e eeuw), dan in 't Ned. opgevat als „kom kwibus”. Vroegst gevonden vermelding in het Ned. : 1662 (160).

A. CARNOY heeft een aantal *Vlaamse familienamen* bijeengelezen, waarin de namen van *oude beroepen*, vaak in een dialectvorm, zijn overgeleverd (161).

Het opstel *Tal van oude Paasgebruiken* gingen verloren van J. GRAULS bevat niet alleen gegevens van volkskundige aard, maar ook een lange lijst familienamen die aan *Pasen* hun onstaan te danken hebben (162).

C. DE BAERE heeft de *Naamgeving in onze oudste komische spelen* onderzocht : vóór 1550 worden de personages meestal

niet met name genoemd, zodat de meeste meegedeelde namen dateren uit de periode 1550-1625. Voor de studie van de volkstaal zijn vooral de dubbele namen van het type Hans Goetbloet, Elsgen Snaeterbeck van belang (163).

J. DUPONT geeft een revolutionaire verklaring van de uitdrukking *op zijn poot spelen* : ze is door het spel der vaak opzettelijke verwisselingen van synoniemen en homoniemen ontstaan uit *op zijn pijp spelen*, een schertsende parafrase van *pijpen*, schreeuwen, tieren. Niet alleen *poot*, ook andere woorden verschijnen in parallelle uitdrukkingen: men kan op *de koker*, *de mondharp*, *zijn hiel*, *zijn klomp*, *de rooster spelen*. Ze worden alle in het homoniemen-synoniemen-schema van *pijp* ingelast (164).

Voor de niet taalkundige vormen de uitvoerige geleerde betogen van DUPONT geen vlotte lectuur. Daarom heeft J. L. PAUWELS op beknopte en bevattelijke wijze voor de belangstellende leken diens *methode der homonymisch-synonymische schakels bij het taalonderzoek* uiteengezet en enkele voorbeelden gegeven van de soms verrassende resultaten die er mee worden bereikt (165).

VII. Teksten. — Op royale wijze werd door het Belgisch Interuniversitair centrum voor Neerlandistiek een lijvig werk gepubliceerd van J. MOORS, *De Oorkondentaal in Belgisch-Limburg*. Zo getrouw mogelijk en volgens de regels die door de Koninklijke Vl. Academie voor Taal- en Letterkunde in het vooruitzicht zijn gesteld, maar nog niet gedrukt, heeft de auteur 173 oorkonden uitgegeven, gedateerd van 1277 tot 1399 (slechts één is van de 13e, de meeste zijn van het einde der 14e eeuw) en afkomstig uit plaatsen gelegen in de tegenwoordige Belgische provincie Limburg. In zijn inleidende studie verklaart hij o. a. waarom zijn voorkeur naar de *charters* gaat en hoe hij zich bij de keuze van zijn materiaal in de tijd en de ruimte heeft moeten

beperken. Aan het afdrukken van een volledig glossarium kon hij niet denken, daarom deelt hij uit de woordvoorraad slechts drie lijsten mee : 1. *Woorden die niet voorkomen in het Mnl. Wdb.* 2. *Woorden met een andere betekenis dan in het Mnl. Wdb.* 3. *Leenwoorden uit het Latijn, Frans, Grieks, Arabisch, Hebreeuws.* Uit zijn materiaal kon de auteur natuurlijk een uitvoerige klank- en vormleer halen van het Middellimburs, doch hier ook moest hij zich beperken tot het behandelen van de belangrijkste verschijnselen, o. a. *de ongewone verdubbeling van medeklinkers ; lange klanken met één teken in gesloten lettergreep ; rekking ; umlaut van a en ā ; al, ol, ul + dent. ; o (oe, oi) voor ā ; wisseling i/e, o/u ; wgm. ai ; aspiratie ; verschuiving van k aan het wordeinde ; intervocalische d ; apocope van n in de uitgang -en.* Samenvattend citeert hij dan de voornaamste kenmerken van de Limburgse oorkondentaal in de 14^e eeuw. Volgen dan nog een *index* van 16 blz., een deel *Onomastiek* en de reproducties van 57 oorkonden.

We beschouwen dit werk als een model in zijn genre en kunnen slechts betreuren dat aan de publicatie van een lange reeks van dergelijke studies die het hele Nederl. taalgebied zouden bestrijken en voor alle perioden uit onze taalgeschiedenis, niet te denken valt (166).

R. VAN CAENEGEM ontdekte in de Bibliothèque Nationale te Parijs de tekst van een *Brugse Keure van 1229*. Het is echter een XVIe-eeuwse kopie van een afschrift van een vertaling (de oorspronkelijke tekst was in het latijn). Naar we uit de karige taalkundige toelichting kunnen opmaken zou de afschrijver van deze kopie de taal van zijn model erg hebben verjongd, maar hier en daar archaïsmen laten staan die tot de XIIIe eeuw kunnen opklimmen. Dus zeer voorzichtig te gebruiken (167).

J. J. MAK laat de *terugevonden fragmenten* (4 × 124 verzen) afdrukken van een „roman van Iechemas”, vermoede-

delijk door een Vlaming in de 2^e helft van de 13^e eeuw gedicht (168).

Het MS Sloane 371 van het British Museum bevat een gemengde *Latijns-„Nederduitse” tekst over geneeskunde uit het begin der 14^e eeuw*. Het maakt het onderwerp uit van twee opstellen in de *Niederdeutsche Mitteilungen*. W. L. WARDALE bezorgt een zo getrouw mogelijke reproductie van de moeilijk leesbare tekst (169). E. ROTH heeft de taal van het MS nauwkeurig onderzocht : hij vindt oud-friese en middelned., vooral oostmnl. kenmerken. Voorzichtig besluit hij dat het MS het werk is van een geboren Fries, die in het gebied van de Vecht-IJssel woonde en goed vertrouwd was met het mnl. (170).

TH. FRINGS en G. SCHIEB bezorgen een kritische en gecommenterde uitgave van de teksten van HEINRICH VAN VELDEKE. In 1952 kwamen de nieuwere *Münchener fragmenten van de Servatius* aan de beurt, die het vroeger bekende onvolledige handschrift met nog 150 verzen aanvulden. Deze uitgave berust op een zorgvuldige afdruk van het oorspronkelijke, dat in 1944 bij de luchtbombardementen op München vernield werd (171). Zie ook nrs 109 en 110.

W. Gs. HELLINGA bezorgde een nieuwe diplomatische uitgave van *Van den vos Reinaerde* (172).

G. EIS publiceert de tekst van een *fragment van een mnl. vertaling* (met verklaring) van het Hooglied (173).

A. WELJNEN vraagt de aandacht voor een *verzameling dialect-parallelteksten*, die in 1878 te Amsterdam werden uitgegeven en nu *vergeten* schijnen, alhoewel ze de vertaling van de opgegeven tekst in 13 versch. Nederl. dialecten bevatten en ons zeker gegevens kunnen verschaffen over de dialecten van twee generaties geleden (174).

S. JENSEMA heeft weer een boek geschreven in het dialect van Groningen, *Hidde Betuun*, waarvoor haar de culturele

prijs van de provincie Groningen werd toegekend. Voorzichtig te gebruiken : de taal is „veredeld” dialect ! (175).

Uit de roman van L. RUBBENS, *Pikke Srijckès*, de biografie van een volksjongen, zijn heel wat typische bijzonderheden te halen van het Tiense dialect (176).

In elk nummer van *Eigen Schoon en De Brabander* vult C. THEYS enkele bladzijden met het verhaal van gebeurtenissen *Uit het vroeger Volksleven*, geput uit het archief van de oude Brusselse rechtbanken. Vaak krijgen we teksten uit de 16^e-18^e eeuw, meestal getuigenissen van volkmensen, klaarblijkelijk getrouw, zelfs woordelijk, uit hun mond opgetekend door de griffiers, zodat ze voor de dialectoloog zeer interessant kunnen zijn (177).

In 1952 zag het *Overmaas' Volksblad* het licht, dat bij gelegenheid dialectteksten geeft uit het N. O. van de provincie Luik (178).

In een aantal tijdschriften verschijnen soms teksten in modern dialect, o. a. in *Driemaandelijks Bladen*, in *Limburg*, *Neerlands Volksleven* ; oude teksten in *Bijdragen tot de Geschiedenis*. *Veldeke* is grotendeels in N.-Limburgs dialect opgesteld en geeft ook wel eens lijsten met dialectwoorden.

AANTEKENINGEN

(1) L. GROOTAERS, De Nederlandse Dialectstudie in 1951, *Hand. Cie Top. Dial.* XXVI (1952) ; 87-114.

(2) E. LEGROS, La Philologie Wallonne en 1951, *Hand. Cie Top. Dial.* XXVI (1952) ; 349-439.

(3) Bibliographie linguistique de l'année 1950, publ. par le Comité intern. perm. de linguistes, Utrecht, Het Spectrum, 1952 ; VIII-430 blz.

(4) P. DE KEYSER-E. BLANCQUAERT, Zestig jaar Nederlandse Taalkunde aan de Universiteit te Gent. In *60 jaren onderwijs en wetenschap aan de faculteit van de wijsb. en lett. der rijksuniv. te Gent*, 1952; 124-156.

(5) BR. QUADRI, Aufgaben und Methoden der onomastologischen Forschung, Bern, Francke, 1952; XVIII-271 blz. (*Romanica Helvetica*, 37).

(6) *Verslag van de Dialecten-Commissie* der Kon. Nederl. Akademie van Wetenschappen over 1951, Amsterdam, 1952; 6 blz.

(7) *Verslag van de Volkskunde-Commissie* der Kon. Ned. Akademie van Wetenschappen over 1951, Amsterdam, 1952; 5 blz.

(8) P. J. MEERTENS, Les Bureaux de Dialectologie, de Folklore et d'Onomastique de l'Académie Royale Néerl. des Sciences et des Lettres, *Orbis I* (1952); 542-548.

(9) J. LEENEN, Een kwarteeuw wetenschappelijk onderzoek in België: De Nederlandse Dialektstudie, *Taal en Tongval IV* (1952); 97-100.

(10) *Verenigingsnieuws* van de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek, Nrs. 88-91, 1952.

(11) *Commissie voor Afrikaanse linguïstiek*. Subcommissie voor taalgeografie. Eerste Vragenlijst met aanwijzingen voor de medewerkers, Tervuren, Museum van Belg.-Kongo, 1952; 45 blz.

(12) F. W. BRADLEY, The press as an ally in collecting folk speech, *Publication of the American Dialect Society*, nr. 17, 1952.

(13) P. J. MEERTENS, Le point de vue des femmes vis-à-vis des dialectes, *Orbis I* (1952); 41-42.

(14) A. MC INTOSH, Introduction to a Survey of Scottish Dialects, Edinburgh, Nelson and Sons, 1952; XII-122 pp. (*Ling. Survey of Scotland Monographs*, No. 1).

(15) E. E. MÜLLER, Zur historischen Mundartforschung,

Beiträge zur Geschichte der Deutschen Sprache und Literatur, 74 (1952); 454-485.

(16) L. C. MICHELS, Middelnoordbrabants, *Land van mijn Hart*, Feestbundel Mgr. Prof. Dr. Th. J. A. J. Goossens, Tilburg, Bergmans, 1952; 56-63.

(16bis) J. BROEKHUYZEN, Uit de Dialectstudie van Vroeger, *Driemaandelijkse Bladen* IV (1952); 107-112.

(17) G. KLOEKE, How can we co-ordinate the Linguistic Cartography of the World? *Orbis* I (1952); 130-134.

(18) FR. VAN COETSEM, Une différence de prononciation entre l'homme et la femme dans le dialecte (flamand) de Grammont, *Orbis* I (1952); 358-365.

(19) M. N. BAARSLAG, Étude comparative de quelques besoins linguistiques du français et du néerlandais, Leiden, Luctor et Emergo, 1952; 130 blz.

(20) J. DAAN, De koning is dood! Leve de koning! *De Nieuwe Taalgids*, XLV (1952); 79-84.

(21) A. WEIJNEN, Homoniemenvrees, *De Nieuwe Taalgids*, XLV (1952); 290-294.

(22) M. KONRADT-HICKING, Es geht um mehr, als um den Ulenspiegel, *Lew. Bijdr.*, XLII (1952); 86-88.

(23) J. DUPONT, Zur „Querschnitt durch die Mundarten“ und zur Deutung des Namen Ulenspiegel, *Lew. Bijdr.* XLII (1952); 89-91.

(22) A. BACH, In eigener Sache. Met een naschrift door J. LEENEN, *Taal en Tongval* IV (1952); 182-186.

(25) A. VAN LOEY, Introduction à l'étude du moyen-néerlandais, Paris, Aubier, 1951; 127 blz. [Deel XV van de *Bibliothèque de Philologie Germanique* publiée sous la direction de A. JOLIVET et F. MOSSÉ.]

(26) A. WEIJNEN, Zeventiende-eeuwse Taal, Zutphen, Thieme en Cie, 1952; 260 blz.

(27) E. BLANCQUAERT, Linguistique néerlandaise et Lin-

guistique française. *Mélanges de philologie rom.* off. à K. MICHAËLSSON. Göteborg, 1952 ; 63-67.

(28) A. WEIJNEN, Vaktaal en Dialect, *Taal en Tongval* IV (1952) ; 86-89.

(29) T. A. ROMPELMAN, Lambert ten Kate als Germanist, *Mededelingen der kon. Ned. Akad. v. Wetenschappen*, afd. Letterkunde ; Nieuwe reeks, deel 15, nr. 9 ; Amsterdam, Noord-Holl. Uitgeversmaatschappij, 1952 ; 30 blz.

(30) P. BRACHIN, Un cas singulier : l'Afrikaans, *Études Germaniques*, VII (1952) ; 25-36.

(31) *Hertzog-Annale van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns*, 1e Jaargang, 1, 2, Pretoria, Engelenburghuis, 1952.

(32) G. KLOEKE, Beschaafdentaal, *Tijdschr. v. Nederl. Taal- en Letterkunde* LXX (1952) ; 294-313.

(33) J. VAN BRABANT, s. j., Verhouding Z.-N.-ABN, Proeve van zuiverder Probleemstelling, *Nova et Vetera*, XXIX (1951-52) ; 366-382.

(34) A. GERLO, Purisme en Linguistiek, *De Vlaamse Gids*, 36^e j. (1952) ; 500-506.

(35) R. DEROLEZ, Op zoek naar een AB, *Nu nog*, I, 2 (1952) ; 38-45.

(36) P. J. MEERTENS, Rumoor in Friesland, *Nieuw Vlaams Tijdschrift* VI (1951-52) ; 877-886.

(37) K. FOKKEMA, Uit het Spel der Klanken. *Rede...* Groningen, Wolters, 1952 ; 28 blz.

(38) W. J. H. CARON, De Reductievocaal in het Verleden. *Rede...* Groningen, Wolters, 1952 ; 23 blz.

(39) A. WEIJNEN, Elisabeth Friscus heeft geen dialect willen schrijven, *Taal en Tongval* IV (1952) ; 44-45.

(40) H. VANGASSEN, *i* in het Mechels, *Hand. Cie Top. Dial.* XXVI (1952) ; 41-85.

(41) G. WINNEN, De ogm. *ai* vóór umlautsfactor in het Tiens dialect, *Taal en Tongval* IV (1952) ; 122-146.

- (42) K. HEEROMA, Fries oes, uis, *Tijdschr. v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXX (1952); 100-103.
- (43) A. WEIJNEN, *ãsklippel*, *Taal en Tongval* IV (1952); 46-47.
- (44) M. HOEBEKE, Nog steeds de palatalisatie van Germ. $a > e$ voor $r +$ gutturaal en labiaal in de Zuidnederl. dialecten, *Taal en Tongval* IV (1952); 63-83.
- (45) A. VAN LOEY, Een en ander over mnl. sullen, *Verslagen en Mededelingen v. d. kon. Vl. Acad. v. Taal- en Letterkunde*, 1952; 919-922.
- (46) F. DE TOLLENAERE, Mnl. Waie, *Lew. Bijdr.* XLII (1952); 67-68.
- (47) FR. VAN COETSEM, „Giesbaarge”. *Het Land van Aalst*, IV (1952); 115-117.
- (48) J. NAARDING, Het „Hollands” als bouwer aan onze dialecten, *De Nieuwe Taalgids*, XLV (1952); 20-24.
- (49) L. GROOTAERS, Kehlkopfverschluss in Rheinland und Westflandern, *Rheinische Vierteljahrsblätter*, XVII (1952); 385-389.
- (50) J. LEENEN, Die „Rheinische Akzentuierung” in Limburg, *Rheinische Vierteljahrsblätter*, XVII (1952); 390-398.
- (51) A. WEIJNEN, De Meijerijse verkorting, *Taal en Tongval* IV (1952); 175-181.
- (52) A. VAN LOEY, Over de d -syncope in Zuidnederlandse dialecten, *Taal en Tongval* IV (1952); 156-163.
- (53) F. DE TOLLENAERE, Een klankontwikkeling $nd > nj$ in het Nederlands? *Tijdschr. v. Ned. Taal- en Letterkunde* LXX (1952); 51-54.
- (54) K. HEEROMA, Naar aanleiding van *grunjer* (II), *Tijdschr. v. Ned. Taal- en Letterkunde* LXX (1952); 263-267.
- (55) FR. VAN COETSEM, Oudfries $hw- > w-$ en Nieuwfries $hoâ- > woâ-$, *Lew. Bijdr.* XLII (1952); 53-57.

(56) FR. VAN COETSEM, Fries *droech*, 17^e-eeuws Hollands *druig*, *Leuv. Bijdr.* XLII (1952); 58-61.

(57) CHR. STAPELKAMP, Notities, *De Nieuwe Taalgids*, XLV (1952); 163-165.

(58) A. VAN LOEY, Mnl. zwakke vormen in de sterke werkw. v. d. 3^e klasse (type : binden), *Verlagen en Med. v. d. kon. Vl. Acad. v. Taal- en Letterkunde*, 1952; 169-184.

(59) J. NAARDING. De Oostnederl. participia van doen, gaan, slaan, staan, zien en andere werkwoorden, *Driemaandelijkse Bladen* IV (1952); 14-24.

(60) B. DE BOER, Vervoeging van voeg- en voornaamwoorden? *It Beaken*, XIV (1952); 18-22.

(61) P. GERLACH ROYEN, O. F. M., Buigingsverschijnselen in het Nederlands, deel III, 1^e stuk; *Verhandelingen der kon. Ned. Akad. v. Wetenschappen*, afd. Letterkunde; nieuwe reeks, deel LVIII, nr. 1; Amsterdam, Noord-Holland Publishing Comp., 1952; 304 blz.

(62) C. B. VAN HAERINGEN, Concentratie door diminuering, *De Nieuwe Taalgids* XLV (1952); 194-199.

(63) J. P. PAULIDES, Das Luxemburgische im Spiegel des Niederländischen, Annuaire 1952, *Institut Grand-ducal, Section de Linguistique, de Folklore et de Toponymie*; Luxembourg, P. Linden; 51-104.

(64) MAX S. KIRCH, Der Einfluss des Niederdeutschen auf die Hochdeutschen Schriftsprache. *Gieszener Beiträge zur deutschen Philologie* nr. 99. Giessen, W. Schmitz, 1952; 78 blz.

(65) A. HOLCH JUSTESEN, Hollandsk Grammatik, Kopenhagen, 1952; 158 blz.

(66) L. HERMODSSON, Reflexive und intransitive Verba im älteren Westgermanischen. Diss. Uppsala, 1952; 347 blz.

(67) G. BECK, Ueber das niederländische Adverbialpro-

nomen *er*. Kopenhagen, Nord. Sprog. og Kulturforlag, 1952; 32 S. (*Trav. du Cercle de ling. de Copenhague*. Vol. VIII.)

(68) GABRIELE SCHIEB, Al, Alein(e), An(e) im Konzessivsatz. Ein Beitrag zur Veldekekritik, *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, 74 (1952); 268-285.

(69) J. FOURQUET, Contre la règle de l'inversion, *Revue des Langues Vivantes/Tijdschr. v. Levende Talen* XVIII (1952); 250-257.

(70) J. A. VERHAGE, Sintakties-stilistische studie van die Dagregister van Jan van Riebeeck, Kaapstad, Balkema, 1952; 238 blz.

(71) P. GERLACH ROYEN, O. F. B., Intonatie en Grammatische Functie in het Nederlands, *Mededelingen der kon. Ned. Akad. v. Wetenschappen*, afd. Letterkunde; nieuwe reeks, deel 15, nr. 8; Amsterdam, Noord-Holl. Uitgeversmaatschappij, 1952; 26 blz.

(72) *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland*, aangevangen door Prof. Dr. G. G. KLOEKE en zijn medewerkers, voortgezet in samenwerking met de Dialectencommissie der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Vijfde aflevering. *Nieuwe Noord- en Zuid-Nederlandse Dialectbibliotheek* onder leiding van Dr. L. GROOTAERS en Dr. G. G. KLOEKE (Vervolg op *Noord- en Zuid-Nederlandse Dialectbibliotheek* Dl. I-VII) Deel I, Leiden, E. J. Brill; 10 kaarten 50 × 47 cm.

(73) J. LEENEN, De Taalatlas van het blad gelezen, *Taal en Tongval* IV (1952); 32-39.

(74) DEZ. De Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland, *Wetenschappelijke Tijdingen*, XII (1952); 369-375.

(75) E. BLANCQUAERT, Dialect-Atlas van Klein-Brabant. 2^e Uitgave met aanvull. door FR. VANACKER. Antwerpen, De Sikkel, 1952. 118 f^o blz. en 150 ktn. (Reeks *Nederl. Dialect-Atlassen*. 1.)

(76) A. WEIJNEN, Dialect-Atlas van Noord-Brabant,

Antwerpen, De Sikkel, 1952; XLVII-208 f° blz. en 150 ktn. (Reeks *Nederl. Dialect-Atlassen* onder leiding van E. BLANCQUAERT en W. PÉE, nr. 9.)

(77) E. BLANCQUAERT, Les Atlas régionaux de la Belgique Flamande et des Pays-Bas depuis 1949, met een kaart, *Orbis* I (1952); 392-398.

(78) FR. VAN COETSEM, Geraardsbergs *sk/sx*, *Leuv. Bijdr.* XLII (1952); 62-66.

(79) W. MITZKA, Handbuch zum Deutschen Sprachatlas, Marburg, Elwert, 1952; 180 blz.

(80) *Deutscher Sprachatlas*. 14-15 Lief. (Karten 81-92; Text, S. 315-321), Marburg, Elwert, 1952. Plano.

(81) W. MITZKA, Die Methodik des Deutschen Sprachatlas und des Deutschen Volkskunde-Atlas. *Hessische Blätter für Volkskunde*, XLI (1952); 134-149.

(82) E. DIETH and H. ORTON, A Questionnaire for a linguistic Atlas of England. Leeds, 1952 (*Proc. of the Leeds Philos. and Liter. Society*, VI, 9; 607-700).

(83) L. REMACLE, L'Atlas Linguistique de la France et l'Atlas Linguistique de Wallonie; *Les Dialectes belgo-romans*, VIII (1951); 157-182.

(84) Zie (5).

(85) G. DE SMET, Geschiedenis en Geografie van het werkwoord Lijden (pati), *Handelingen v. d. Zuidned. Mij v. Taal- en Letterkunde en Gesch.*, VI (1952); 67-107.

(86) F. J. MOET, De namen van het vergiet in de Zuidnederlandse dialecten, met een kaart, *Leuv. Bijdr.* XLII (1952); 24-33.

(87) J. DAAN, De Melkzeef in de Nederlandse Dialecten, met een kaart, *Driemaandelijks Bladen*, IV (1952); 97-103.

(88) JO DAAN, Schoof en garf, met een kaart, *Taal en Tongval*, IV (1952); 164-170.

(89) E. BLANCQUAERT und Frau TAVERNIER-VEREecken,

Keulse Potten, met 2 kaarten; *Rheinische Vierteljahrsblätter*, XVII (1952); 51-58.

(90) B. VAN DEN BERG, Woorden voor „zoenen”, met een kaart, *Taal en Tongval*, IV (1952); 59-62.

(91) P. C. PAARDEKOOPEL, Syntagma's met het type *ge moet gij + het/er*, met een kaart, *Land van mijn hart*, Feestbundel Mgr. Prof. Dr. Th. J. A. J. Goossens, Tilburg, Bergmans, 1952; 64-70.

(92) G. KLOEKE en A. DE KNEGT, Een aanvulling van de muis-huis-kaart, met een kaart, *Taal en Tongval* IV (1952); 147-150.

(93) G. KLOEKE, Enige steekproeven naar aanleiding van de muis-huis-kaart, *Taal en Tongval*, IV (1952); 151-155.

(94) L. WIENESEN, Die Brombeere, met een kaart, (Untersuchungen zum Deutschen Wortatlas); Giessen, Schmitz, 1952; 133 blz. (*Giess. Beitr. zur Dt. Philol.*, 98.)

(95) E. DIEDRICHS, Die Schlüsselblume, met een kaart, (Untersuchungen zum Deutschen Wortatlas); Giessen, Schmitz, 1952; 92 blz. (*Giessener Beiträge zur deutschen Philologie*, 100.)

(96) J. J. M. WESTENBROEK, „Grashipper” enz. in de Noordelijke Provinciën, met een kaart, *Driemaandelijkse Bladen*, IV (1952); 113-117.

(97) G. G. KLOEKE, De Verkleinwoorden in de Noord-oostelijke Provinciën, met een kaart, *Driemaandelijkse Bladen*, IV (1952); 54-61.

(98) W. G. RENSINK, Bij de „Daale-Deele” kaart, met een kaartje, *Driemaandelijkse Bladen*, IV (1952); 120-122.

(99) A. WEIJNEN, De Dialecten van Noord-Brabant. Uitgeg. door het Prov. Gen. voor Kunsten en Wet. in Noord-Brabant, 1952; 50 blz., 10 kaarten.

(100) W. PÉE, Was ist Westflämisch? *Korrespondenzblatt d. Vereins für ndd. Sprachforschung*, Heft 59 (1952); 20-21.

(101) A. STEVENS, *Struktuur en Historische Ondergrond van het Haspengouws Taallandschap*, met een kaart, *Het Oude Land van Loon*, 1952 ; blz. 3-19 van de overdruk.

(102) JO DAAN, *Zuidhollands-Utrechts woordconservatisme*, met 2 kaarten, *Taal en Tongval*, IV (1952) ; 22-31.

(103) L. TERPSTRA, *Het Nijmeegse uitstralingsgebied van de stemloze f, s, sj en ch*, met een kaart, *Taal en Tongval*, IV (1952) ; 101-115.

(104) B. G. J. ZWEERINK, *De Achterhoek als Grensland*, met een kaart, *Driemaandelijks Bladen*, IV (1952) ; 81-86.

(105) R. BRUCH, *Die Mundart des Nordöslings*, met een kaart, *Annuaire 1952 ; Institut Grand-ducal, Section de Linguistique, de Folklore et de Toponymie*, Luxembourg, P. Linden ; 1-50.

(106) F. J. P. PEETERS, *Het Taalkarakter in de Spiegel*, *Driemaandelijks Bladen*, IV (1952) ; 33-38.

(107) S. G. W. VAN DER MEER, *Interpretatie van isogrammen en isoglossen. Bijdrage tot de methodiek van het middeleeuws dialectonderzoek*, *Handelingen v. h. 22^e Nederl. Philologen-congres te Utrecht 1952* ; 19-20.

(108) G. G. KLOEKE, *Verzamelde opstellen*. Assen, Van Gorcum, 1952 ; 227 blz., 7 kaarten. (Deel III van *Taalkundige Bijdragen van Noord en Zuid*.)

(109) G. SCHIEB, *Heinrich von Veldeke*, *Germanisch-Romanische Monatschrift XXXIII* (1952) ; 161-172.

(110) J. VAN MIERLO, *De oplossing van het Veldekeprobleem*, *Verslagen en Mededelingen v. d. kon. Vlaamse Acad. v. Taal- en Letterkunde*, 1952 ; 607-710.

(111) E. A. BLACKALL and D. H. GREEN, *German Language. The year's work in modern language studies*, XII (1950), Cambridge, University Press, 1951 ; blz. 205.

(112) H. MOSER, *Schichten und Perioden des Mittelhochdeutschen*, *Wirkendes Wort*, II (1951-52) ; 321-328.

(113) E. ROTH, *Ist die Form ūs im Ripuarisch-Mosel-*

fränkischen „ingwäonisch”. *Neuphilol. Mitteil.*, LIII (1952); 258-276.

(114) *Luxemburger Wörterbuch*, IV Lieferung, Luxemburg, P. Linden, Juni 1952.

(115) *Badisches Wörterbuch*, bearbeitet von ERNST OCHS, Lieferung 13, 14, Lahr (Schwarzwald), Moritz Schauenburg, 1952.

(116) *Rheinisches Wörterbuch*. Lief. 101 (Bd VII, 8), Lief. 102 (Bd VII, 9); *roggen — Rumpel*; Berlin, Erika Klopp, 1952.

(117) Stand der Arbeiten an niederdeutschen Wörterbüchern, *Korrespondenzblatt des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung*, Heft 59 (1952); 33-35. (Zie ook Heft 58 (1951); 21-22.)

(118) *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, 12^e deel, 3^e stuk, 8^e aflevering (reden-reederij), bewerkt door Dr. J. H. VAN LESSEN † en Dr. K. HEEROMA met medewerking van Dr. FR. VAN COETSEM, Mr. A. C. CRENA DE IONGH en Dr. W. THYS.

Id. 18^e deel, 9^e aflevering (vee-veelvlak), bewerkt door Dr. F. DE TOLLENAERE (medewerking: dezelfden).

Id. Supplement, 1^e deel, 12^e aflevering (appellatoir-arbitrage), bewerkt door Dr. C. H. A. KRUYSKAMP.

(119) F. DE TOLLENAERE, *Altnordische Wortforschung, Betrachtungen und Randbemerkungen zu F. HOLTHAUSENS „Vergleichendes und etymologisches Wörterbuch des Altwestnordischen“* (1948). § Das niederländische Wortmaterial. *Leuv. Bijdr.*, XLII (1952); 1-9.

(120) L. LIEVEVROUW-COOPMAN, *Gents Woordenboek, Deel II. P-S*, Gent, *Kon. Vlaamse Acad. voor Taal- en Letterkunde*, 1952 (Reeks VI, 68).

(121) L. LIEVEVROUW-COOPMAN, *Spelen mijner jeugd*, Gent, *Bond der Oostvlaamse folkloristen*, 1952; VII-122 blz.

(122) *Eigen Schoon en De Brabander*, Maandschrift van

het Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams-Brabant, Brussel, XXXV (1952).

(123) H. L. BEZOEN, Het Dumber handschrift, *Idioticon van het Overijsels in het einde der 18^e eeuw*, samengesteld door GERHARD DUMBAR (Deventer), HERMAN SCHOLTEN (Haaksbergen) en JAN AREND DE VOS VAN STEENWIJK (Vollenhove); uitgegeven door —; Deventer, Kluwer, 1952; VIII-56 blz.

(124) A. WEIJNEN, De Woordenschat te Schijf, *Jaarboek nr. 12 (1952) van de oudheidkundige kring „De ghulden Roos”* Roosendaal; 102-108.

(125) G. A. VAN ES, Het Tessels door Dr. S. KEYSER (recensie), *Tijdschr. v. Nederl. Taal- en Letterkunde LXX (1952)*; 69-79.

(126) J. L. PAUWELS, Klanknabootsende en bewegingschilderende tussenwerpsels en bijwoorden, *Taal en Tongval*, IV (1952); 48-58.

(127) R. PFISTER, Onomatopoetisches su, *Indogermanische Forschungen*, LXI (1952); 86-101.

(128) N. CRABBÉ, Onze Vogels in de Gewesttaal, *Meer Schoonheid*, Dec. 1952.

(129) R. VAN DE WEGHE, Onderzoek naar de plaatselijke namen van de in Vlaams-België in het wild voorkomende vogelsoorten. *De Wielewaal*, XVIII (1952); 269-271; 305-308.

(130) J. L. PAUWELS, Plant- en Bloemnamen in de Volkskunde, *Volkskunde XI (1952)*; 155-160.

(131) CHR. STAPELKAMP, Nedersaksische plantnamen, *Taal en Tongval*, IV (1952); 40-43.

(132) CHR. STAPELKAMP, Oude Nederlandse plantnamen, *Taal en Tongval*, IV (1952); 116-121.

(133) H. SCHUCHARDT, Wanderbahnen in der Wortgeographie von „veredeln”; *Zeitschrift f. Mundartforschung*, XX (1951-52); 8-23.

(134) W. STEINHAUSER, Germanische Graswirtschaft und deutsche Wortgeographie, *Zeitschrift für Mundartforschung*, XX (1952); 65-92.

(135) W. H. DINGELDEIN, Op de akker in Twente, *Drie-maandelijkse Bladen*, IV (1952); 91-94.

(136) P. LINDEMANS, Geschiedenis van de Landbouw in België (twee delen), Antwerpen, De Sikkel, 1952; 472 en 541 blz.

(137) M. DOLCH, Schöpferische und entwickelnde Sprachkräfte in den deutschen Bezeichnungen für Augenbraue, Lid und Wimper, *Zeitschrift für Mundartforschung*, XX (1952); 146-184.

(138) CHR. STAPELKAMP, Kossel, *It Beaken*, XIV (1952); 28-30.

(139) DEZ., „Onderwine”, *ibid.*; 152-154.

(140) DEZ., „Ontwimje”, *ibid.*; 157-159.

(141) K. HEEROMA, Laan en verwanten, *Tijdschr. v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXX (1952); 40-48.

(142) DEZ., Knoei, *ibid.*; 49-50.

(143) C. TAVERNIER-VEREecken, De etymologie van lochting, *Mededelingen v. d. Vereniging v. Naamkunde te Leuven*, XXVIII (1952); 81-84.

(144) E. SCHWENTNER, Kleine Wortstudien, 1. palster; *Niederdeutsches Jahrbuch*, 75 (1952); 1-2.

(145) W. KROGMANN, Nhd. bachfisch, helgoländisch boakfesik, *Zeitschrift für Mundartforschung*, XXI (1952-53); 49-51.

(146) J. L. PAUWELS, Boomse maat — Bom(me)se maat, *Taal en Tongval*, IV (1952); 84-85.

(147) J. H. VAN LESSEN, De etymologie van wrevel, wreef en wressen, *Tijdschr. v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXX (1952); 81-99.

(148) G. G. KLOEKE, Die niederländischen Wörter ruif

„Raufe” und luif(el) „Schutzdach”, met een kaart, *Rheinische Vierteljahrsblätter*, XVII (1952); 42-50.

(149) J. DU P. SCHOLTZ, Nederlandse invloed op die Afrikaanse Woordskat, Londen, Oxford Univ. Press, 1952; 22 blz.

(150) D. J. CORTZEE, Die Wisselwerking tussen Volkstaal en Vaktaal, *Tyðskrif vir Volkskunde en Volkstaal*, IX (1952); 9-15.

(151) *Frysk Wurdboek*, Twadde diel: Nederlânsk-Frysk, bewerkt door H. S. BUWALDA, G. MEERBURG en Y. POORTINGA, Uitgave v. d. Fryske Akademy, Bolsward, 1952; 396 blz.

(152) E. ÖHMANN, Randwörter der mittelhochdeutschen Zeit im Kontinentalgermanischen, *Zeitschrift für Mundartforschung*, XX (1952); 93-101.

(153) A. WEIJNEN, Romeinse invloed in Noord-Brabant, *Taal en Tongval*, IV (1952); 171-174.

(154) J. GRAULS, Van „decanus” over „deken” tot „mandeken”, *De Standaard*, 23 Aug. 1952.

(155) J. GRAULS, Hoe is het woord „oksaal” ontstaan? *De Standaard*, 6 Dec. 1952.

(156) J. GRAULS, De betekenis van „jubé”, *De Standaard*, 13 Dec. 1952.

(157) J. GRAULS, Van Engels „off-shore” tot Nederlands „Schaar” en „Schorre”, *De Standaard*, 4 April 1953.

(158) J. HERBILLON, Éléments néerlandais du Wallon liégeois, *Les Dialectes Belgo-Romans*, IX (1952); 32-53 en 124-144.

(159) J. HERBILLON en E. LEGROS, Ancien liégeois speelier „fabricant d'épées”, *Les Dialectes Belgo-Romans*, IX (1952); 72-84.

(160) E. DEWOLFS, Een nieuwe etymologie van Kwibus, *Eigen Schoon en De Brabander*, XXXV (1952); 282-283.

(161) A. CARNOY, Oude Beroepen en Vlaamse familie-

namen, *Handelingen v. d. Zuidned. Mij v. Taal- en Letterk. en Gesch.*, VI (1952); 27-38.

(162) J. GRAULS, Tal van oude Paasgebruiken gingen verloren, *Ons Zondagsblad*, 5 April 1953.

(163) C. DE BAERE, Naamgeving in onze oudste komische Spelen, *Verslagen en Mededelingen v. d. kon. Vlaamse Acad. v. Taal- en Letterkunde*, 1952; 839-846.

(164) J. DUPONT, Op zijn(en) poot spelen, zijn equivalenten en enkele pijp- en klomp-gezegden, *Taal en Tongval*, IV (1953); 1-19.

(165) J. L. PAUWELS, Dr. J. Dupont's methode der homonymisch-synonymische schakels bij het taalonderzoek, *Dietsche Warande en Belfort*, 1952; 227-236.

(166) J. MOORS, De Oorkondentaal in Belgisch-Limburg van circa 1350 tot 1400, met 27 kaarten en 57 reproducties. Deel II van de *Bouwstoffen en Studiën voor de Geschiedenis en de Lexicografie van het Nederlands*. Uitgegeven door het Belgisch Inter-Universitair Centrum voor Neerlandistiek, 1952; xx-519 blz.

(167) R. VAN CAENEGEM, Een onuitgegeven Brugse Keure uit 1229, *Handel. van de Kon. Comm. voor de Uitg. der Oude Wetten en Verord.*, XVII (1952); 13 blz.

(168) J. J. MAK, Teruggevonden fragmenten van een „Roman van Iechemas”, *Tijdschr. v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXX (1952); 3-19.

(169) W. L. WARDALE, A Low German-Latin Miscellany of the early 14th Century, *Niederdeutsche Mitteilungen*, VIII (1952); 5-22.

(170) E. ROTH, Zur Sprache des MS Sloane 371, *Brit. Mus.*; *Niederdeutsche Mitteilungen*, VIII (1952); 58-68.

(171) TH. FRINGS und G. SCHIEB, Heinrich von Veldeke XIII, Die Neuen Münchener Servatiusbruchstücke, *Beiträge zur Geschichte der Deutschen Sprache und Literatur* 74 (1952); 1-43. Register op blz. 72-75.

(172) W. Gs. HELLINGA, Van den Vos Reynaerde, I. Teksten. Diplomatisch uitg. naar de bronnen voor het jaar 1500; Zwolle, Tjeenk Willink, 1952; VIII-343 blz.

(173) G. EIS, Fragment einer mittelniederländischen Erklärung des Hohenliedes, *Studia Neophilologica*, XXIV (1952); 59-62.

(174) A. WEIJNEN, Een vergeten verzameling dialect-parallelteksten, *Taal en Tongval*, IV (1952); 20-21.

(175) S. JENSEMA, Hidde Betuun, Assen, Van Gorcum & Comp., 1952; 140 blz.

(176) L. RUBBENS, Pikke Stijkès, Roman, Brussel, Drukk. Lintermans, 1952; 239 blz.

(177) Zie nr. 122.

(178) *Overmaas' Volksblad*, Maandblad, Verviers, 1952.

INDEX

De cijfers verwijzen naar de nummers.

Baarslag M. N., 19.	Crabbé N., 128.
Bach A., 24.	Crena de Iongh A. C., 118.
Bech G., 67.	Daan J., 20, 72, 87, 88, 102.
Beets A., 53.	De Baere C., 163.
Bezoen L., 123.	De Boer B., 60.
Blackall E. A., 111.	De Keyser P., 4.
Blancquaert E., 4, 27, 75, 77, 78, 89.	De Knecht A., 92.
Brachin L., 30.	Derolez R., 35.
Bradley F. W., 12.	De Smet G., 85.
Broekhuysen J., 16bis.	De Tollenaere F., 46, 53, 118, 119.
Bruch R., 63, 105.	Dewolfs E., 160.
Carnoy A., 161.	Diedrichs E., 95.
Caron W. J. H., 38.	Dieth E., 82.
Coetzee D. J., 150.	Dingeldein W. H., 135.
Coetzee J. Chr., 31.	Dolch M., 137.

- Dumbar G., 123.
 Dupont J., 23, 164, 165.
 Du P. Scholtz J., 149.
 Edmont E., 83.
 Eis G., 173.
 Elaut L., 46.
 Fischer-Jørgensen E., 65.
 Fokkema K., 37.
 Fourquet J., 69.
 Fries C. C., 35.
 Frings Th., 64, 110, 111, 113,
 171.
 Gerlach Royen, 61, 71.
 Gerlo A., 34.
 Geschiere L., 158.
 Ghysen H. C., 10.
 Gilliéron G., 81, 83.
 Grauls J., 153, 154, 155, 156,
 162.
 Green D. H., 111.
 Grootaers L., 1, 49, 53.
 Haust J., 83.
 Heeroma K., 42, 53, 54, 118,
 141, 142.
 Heinsius J., 53, 54.
 Hellinga W. Gs., 172.
 Herbillon J., 158, 159.
 Hermodsson L., 66.
 Hertzog J. B. M., 31.
 Hoebeke M., 44.
 Hoeufft J. H., 134.
 Hol A., 72.
 Holch Justesen A., 65.
 Holthausen F., 119.
 Jensema S., 175.
 Keyser S., 125.
 Kirch M. S., 64.
 Kloeke G. G., 17, 30, 32, 33, 92,
 93, 97, 108, 113, 148.
 Konradt-Hicking M., 22.
 Kouwenhoven D. F., 72.
 Krogmann W., 145.
 Kruyskamp C. H. A., 118.
 Leenen J., 9, 24, 50, 73, 74.
 Legros E., 2, 159.
 Lievevrouw-Koopman L., 120,
 121.
 Lindemans P., 136.
 Loewe R., 94.
 Mak J. J., 168.
 Mc Intosh A., 14.
 Meertens P. J., 8, 13, 36, 72.
 Michels L. C., 16.
 Mitzka W., 79, 80, 81.
 Moet F. J., 86.
 Moors J., 166.
 Moser H., 112.
 Müller E. E., 15.
 Naarding J., 48, 59.
 Nienaber P. J., 31.
 Ochs E., 115.
 Öhman E., 152.
 Orton H., 82.
 Paardekooper P., 41.
 Palzen H., 63.
 Paque E., 134.
 Paulides J. P., 63.
 Pauwels J. L., 126, 130, 134,
 146, 165.
 Pée W., 100.
 Peeters F. J. P., 106.
 Pfister R., 127.
 Postma W., 31.
 Quadri Br., 5, 84.
 Remacle L., 83.
 Rensink W. G., 98.
 Rompelman T. A., 29.
 Rooth E., 113, 170.
 Rubbens L., 176.
 Ruppenthal G., 134.
 Schieb G., 68, 109, 110, 111,
 171.

- Schrijnen J., 134.
Schuchardt H., 133.
Schwentner E., 144.
Stapelkamp Chr., 42, 57, 132,
138, 139, 140.
Steinhauser W., 134.
Stevens A., 101.
Tavernier-Vereecken C., 89, 143.
Ten Kate L., 29.
Terpstra L., 103.
Theys C., 177.
Thys W., 118.
Vanacker Fr., 75.
Van Brabant J., 33.
Van Caenegem R., 167.
Van Coetsem Fr., 18, 47, 55, 56,
78, 118.
Van den Berg B., 90.
Van der Meer S. G. W., 107.
Van de Weghe R., 129.
Van Es G. A., 125.
Vangassen H., 40.
Van Haeringen C. B., 59, 62.
Van Lessen J. H., 118, 147.
Van Loey A., 25, 45, 52, 58.
Van Mierlo J., 110, 111.
Van Vessem L. H., 72.
Veldeke H. v., 68, 110, 111, 112,
152, 171.
Verhage J. A., 70.
Von Kraus C., 111.
Wardale W. L., 169.
Weijnen A., 20, 21, 26, 28, 39,
43, 51, 76, 99, 124, 153, 174.
Westenbroek J.-J. M., 96.
Wienesen L., 94.
Winnen G., 41.
Zauner A., 84.
Zweerink B. G. J., 104.
-